

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXXVI

1939

ŠTEVILKA 3-4

NAŠE RUDARSTVO IN TOPILNIŠTVO

Leti 1937. in 1938. pomenita za naše rudarstvo in topilništvo leti najvišje produkcije in sploh razmeroma dobre konjunktore. Toda kakor tudi v številnih drugih panogah se je ta dobra konjunktura pojavljala zlasti v veliki količini produkcije, ni bila pa tako zadovoljujoča po cenah in zaslužkih, ker so proizvodni stroški splošno znatno narasli, cene proizvodov pa so bile podvržene znatnim fluktuacijam.

Številke skoro vse rudarske produkcije so dosegle najvišje stanje. Cene so bile najvišje spomladi leta 1937., nato so pa popuščale. Pri tem je treba upoštevati dejstvo, da smo pri skoro vseh rudah in kovinah navezani v največji meri na svetovna tržišča, ker gre največji del naše produkcije v inozemstvo.

Leto 1937. je prineslo kovinam najvišje cene, kar dokazujejo naslednje številke londonskega Economista o cenah za leto 1938. in 1937. Povprečne cene na angleških trgih so znašale leta 1938. (v oklepajih podatki za leto 1937.): baker 41.0.0 (54.10.0), svinec 15.5.0 (23.6.0) in cink 12.0.0 (22.6.10) funta šterlinga za tono. Baker je dosegel najvišje cene marca 1937, ravno tako tudi svinec in cink.

Stalnejše so cene železa in jekla, ker jih urejajo po posameznih državah združeni producenti, med njimi ogromna podjetja, pa tudi v mednarodnem obsegu jih urejajo veliki karteli mednarodnega značaja in obveznosti. Edino v severnoameriških Zedinjenih državah imamo kolikor toliko svoboden trg, kjer se pri cenah še pozna svobodna konkurenca.

Na trgu kovin se v veliki meri pozna tudi politična napetost. Lani meseca septembra so cene kovin nekoliko narasle, nato pa zopet popustile. Zadnja tedenska poročila o kovinah in sploh surovinah na svetovnih trgih pa pišejo o popolni vzdržljivosti tako kupcev, kot prodajalcev. Konsum kupuje le ono, kar je najnujnejše potrebno, dočim bi bilo celo pričakovati, da bo kupoval več. To je v zvezi z razvojem investicijske delavnosti.

Produkcija premoga

V naši državi je dosegla produkcija premoga rekordno višino leta 1929. in tudi lanskoletna produkcija, čeprav znatna, je še ni preseгла. Le pri lignitu je bila lanska proizvodnja višja kot je bila leta 1929.

Naslednja statistika nam kaže po uradnih podatkih produkcijo črnega in rjavega premoga ter lignita v vsej državi in Sloveniji (v tisočih ton):

	črni in rjavi premog		lignit	
	vsa država	Slovenija	vsa država	Slovenija
1929	4.522	2.115	1.129	169
1930	4.156	1.589	1.097	154
1931	3.928	1.434	1.052	128
1932	3.447	1.159	1.027	107
1933	3.256	1.069	919	89
1934	3.379	1.171	935	69
1935	3.492	1.155	936	81
1936	3.508	1.112	968	107
1937	3.964	1.348	1.039	102
1938	4.474	1.619	1.263	138

Najnižje stanje je produkcija črnega in rjavega premoga dosegla leta 1933., to velja i za Slovenijo i za vso državo. Pri lignitu pa je bila najnižja produkcija leta 1933. v vsej državi, v Sloveniji pa je bila šele leta 1934., kar pomeni, da je kriza premogovne industrije v Sloveniji trajala dalje kot drugod v državi.

Razčlenitev števil nam kaže še nadalje naslednjo sliko: Slovenija ne proizvaja nič črnega premoga, pač je znatna njena produkcija rjavega premoga. Produkcija črnega premoga je znašala v vsej državi leta 1929. 408.581 ton, lani pa že 540.412 ton. Produkcija rjavega premoga v vsej državi še ni dosegla proizvodnje iz leta 1929.: kajti leta 1929. je znašala v vsej državi proizvodnja rjavega premoga 4,121.426 ton, lani pa 4,024.146 ton. V naslednjem navajamo podatke o proizvodnji rjavega premoga po pokrajinah v letih 1929., 1937. in 1938. (vse v tisočih ton):

	1929	1937	1938
Slovenija	2.115	1.348	1.619
Bosna	1.109	989	1.181
Srbija	609	701	728
Hrv.-Slav.	244	272	301
Dalmacija	235	224	194

Iz teh števil je razvidno, da je produkcija premoga dosegla najvišje povojno stanje v Bosni in Srbiji, manjša, kot je bila leta 1929., je bila lani v Dalmaciji in v Sloveniji. Na Hrvatskem je produkcija rjavega premoga bila tudi znatno višja kot leta 1929. Največji je padec premogovne proizvodnje v Sloveniji.

Pri lignitu je slika zadnjih let naslednja (v tisočih ton):

	1929	1937	1938
Srbija	223	384	484
Bosna	387	309	370
Hrvatska	342	244	271
Slovenija	169	102	137

K tem številkam je še pripomniti, da je bila v Srbiji najvišja proizvodnja leta 1932. s 323.000 tonami, nato se je šele začel padec. V Sloveniji je bila po vojni najvišja proizvodnja v letih 1922. in 1923. z 207.000 in 205.000 tonami.

Ce izločimo Slovenijo iz vse premogovne proizvodnje, dobimo naslednjo sliko za ostalo državo (v tisočih ton):

	črni in rjavi premog		lignit	
	Slovenija	ost. država	Slovenija	ost. država
1929	2.115	1.407	169	960
1937	1.348	2.616	152	937
1938	1.619	2.855	138	1.115

Šele te številke nam kažejo nazadovanje slovenske premogovne proizvodnje v letih krize, katere ni mogla nadoknaditi tudi v kasnejših letih zopetnega dviga proizvodnje. Še bolj se nam kaže nazadovanje, če izračunamo indekse in relativne številke.

	črni in rjavi premog		lignit	
	vsa država	Slovenija	vsa država	Slovenija
1929	100	100	100	100
1933	72	50'54	82'3	40'8
1937	87'66	63'64	92'03	60'35
1938	98'56	76'55	111'87	81'66

Te številke kažejo, da je naša proizvodnja črnega oziroma rjavega premoga padla v letih krize na približno polovico, dočim znaša nazadovanje za vso državo samo 28%. V naslednjih letih je produkcija narasla v vsej državi na višino pred krizo, v Sloveniji pa dosega komaj tri četrtine tedanja proizvodnje. Slična je slika pri lignitu.

Delež Slovenije pri proizvodnji premoga je znašal v odstotkih:

	črni in rjavi	
	premog	lignit
1929	46'77	14'96
1933	32'83	9'68
1937	34'01	9'82
1938	36'19	10'93

Glavna odjemalca premogovnikov v Sloveniji sta industrija in železnica. Lani je znašal odjem industrije 664.000 (leta 1935. 472.000) ton, odjem železnic pa 632.000 (453.000) ton. Vidimo, da je tudi vključ velikega napredku elektrifikacije v Sloveniji konzum premoga po industriji še znatno narastel. Od leta 1935. do 1938. je narasla proizvodnja električnega toka v Sloveniji od 240 na 310 milij. kilovatnih ur. Seveda so v tej statistiki štete tudi kalorične in mešane centrale, tako da teh števil ne moremo navesti kot ono proizvodnjo, ki jo dajejo naše vodne sile. Če vzamemo samo največjo vodno centralo v Sloveniji, Falo, je njena proizvodnja električnega toka narasla od 1935 na 1938 od 157'34 na 173'1 milij. kilovatnih ur.

Ostalo rudarstvo

Za ostale vrste rud (vzeli smo samo najvažnejše) imamo na razpolago naslednje podatke o proizvodnji za vso državo (v tis. ton):

	železna ruda	bakrena ruda	svinč.- cinkova		kromova	
			ruda	pirit	ruda	boksit
1929	428	329	114	61	43	103
1930	431	493	108	50	51	94
1931	127	457	371	29	58	65
1932	27	303	554	16	39	67
1933	52	565	686	21	26	81
1934	180	662	749	22	47	85
1935	235	648	743	84	52	216
1936	451	609	731	43	54	292
1937	629	651	817	134	60	354
1938	607	762	883	150	58	396

Za Slovenijo navajamo po statističnih letopisih naslednje podatke o proizvodnji rud in kovin (v tonah) od leta 1929. naprej:

	svinč.-cink.		
	ruda	svinec	cink
1929	107.083	9.457	6.291
1930	35.144	10.049	5.505
1931	80.483	7.929	4.504
1932	73.502	8.321	2.558
1933	122.441	6.047	3.461
1934	123.409	9.803	4.368
1935	129.601	7.554	3.356
1936	107.441	5.804	4.203
1937	101.827	4.035	4.925
1938	110.948	8.632	5.642

Svinčenocinkovo rudo je proizvajal rudnik v Mežici. Iz primerjave številke za vso državo in Slovenijo se vidi, da sodelujemo edino pri proizvodnji svinčenocinkove rude z znatnejšim deležem, dočim je ostalih rud pri nas malo. Toda pri svinčenocinkovi rudi se pozna, da smo dajali do leta 1929. skoro vso proizvodnjo. Toda od tega leta naprej so se začeli odpirati rudniki Trepče. Leta 1930. je začela delati Trepča, ki je prvo leto proizvedla samo 17.371 ton rude, v naslednjih pa je proizvodnja narasla in znašala kot sledi: 1930/31 (poslovno leto teče od 1. oktobra do 30. septembra) 256.549, 1931/32 397.963, 1932/33 535.869, 1933/34 589.081, 1934/35 597.188, 1935/36 588.594, 1936/37 638.729, 1937/38 pa 655.712 ton. Trepča je kmalu (po dveh letih raziskovalnih del) zasedla prvo mesto v proizvodnji rude, katero je potem predelovala v svinčene in cinkove koncentrate. Pri tem je treba upoštevati dejstvo, da vsebuje

svinčeni koncentrat tudi mnogo srebra. Največji podjetji za proizvodnjo svinčenocinkove rude sta last angleškega kapitala: mežiška Central European Mines in Trepča Mines. Slednje podjetje je privzelo lani dotlej samostojna podjetja: Zletovo Mines, Novo Brdo Mines in Kopaonik Mines. Glavnica Trepče znaša 2 milijona funtov šterlingov in donša letno lepo dividendo.

Poleg svinčenocinkove rude in premoga je ostala naša rudniška proizvodnja malenkostna. Le od leta do leta sem se pojavljajo v statistiki podatki o manjših količinah drugih nakopanih rud pri nas. Tako izkazuje statistika za l. 1929. proizvodnjo pirita v količini 73, za l. 1930. pa v količini 45 ton. Nadalje je za l. 1936. izkazana proizvodnja 89 ton boksita, za l. 1937. 505 ton in lani 1060 ton. Leta 1929. smo natopili v Sloveniji še 3 tone antimona. Na novo se je v zvezi z ugodno konjunkturo v železarstvu začelo zopet kopanje železne rude na severu Slovenije in je znašala proizvodnja l, 1937. 243 ton, lani pa 331 ton, kar pa je v primeri z vso državo malenkostno.

Iz vsega tega se vidi, da je rudno bogastvo ostalih predelov znatno večje kot pri nas. Zaradi tega tudi naš delež v rudarstvu postopno nazaduje, ker se odkrivajo in raziskujejo vedno nova ležišča na jugu države, ki so rentabilnejša. Kmalu se bo poznalo tudi v topilniški proizvodnji. Doslej je bila topilniška proizvodnja svinca in cinka zastopana samo pri nas (v Mežici svinec in v Celju cink). Tudi tu bo naš monopolni položaj kmalu zadeva preteklosti. Načrti za zgradbo topilnice svinca in cinka, katero bo zgradila Trepča, so že gotovi. Topilnica svinca s kapaciteto 12.000 ton svinca bo dovršena do oktobra letos v Zvečanu. Nato se bo svinec oplemenjeval v napravah Zorke, d. d. za kemično industrijo v Šabcu in tam bo zgrajena tudi rafinerija za cink. Ta bo gotova julija 1940 s kapaciteto 10.000 ton cinka letno.

S tem se bo v bližini južnosrbskih ležišč rude in v krajih s ceneno vodno potjo ustvarila nova topilniška industrija. Ugodnejši predpogoji teh topilnic bodo gotovo postavili tudi našo topilniško industrijo pred nova vprašanja, zlasti ker leže naša podjetja periferno in bodo imela za prevoz v notranjost države stalno večje prevozne stroške kot podjetja, ki leže na vzhodu države.

Topilniška proizvodnja

Razvoj naših topilnic nam kaže naslednja tabela (v tisočih ton):

	železo	baker	svinec	cink
1929	30.9	20.67	9.5	6.3
1930	35.0	24.46	10.05	5.5
1931	37.7	24.35	7.9	4.5
1932	10.0	30.16	8.3	2.56
1933	30.76	40.3	6.05	3.46
1934	32.6	44.37	9.8	4.37
1935	21.8	39.0	7.55	3.36
1936	44.45	39.4	5.8	4.2
1937	41.0	39.4	4.04	4.9
1938	58.46	42.0	8.65	4.6

K tem statističnim podatkom je pripomniti, da so nepopolni, kar se tiče proizvodnje surovega železa. Vsebujejo sicer proizvodnjo surovega železa v Majdanpeku (Srbija), ne vsebujejo pa podatkov o proizvodnji surovega železa v napravah Kranjske industrijske družbe, ki je kot znano jeseni leta 1937. začela obratovati svojo visoko peč in s tem zopet obnovila popolno železarsko industrijo naše Gorenjske, ki je počivala že nad 30 let. Zadnja visoka peč Kranjske industrijske družbe na sedanjem področju Slovenije je nehala obratovati leta 1904. na Javorniku.

Nadalje so bile lani tudi obnovljene naprave v Varešu, tako da je tudi proizvodnja v Varešu znatno narasla. Tako imamo sedaj visoke peči v naši državi: 2 v Varešu, 1 v Topuskem, 1 v Majdanpeku in 1 na Jesenicah in je znašala skupna proizvodnja surovega železa leta 1937. okoli 47.000 ton, v letu 1938. pa je narasla že na 108.500 ton. Topilnice železne rude so polno zaposlene, ker se je naša jeklarska industrija, ki potrebuje poleg starega železa tudi mnogo surovega železa, zadnja leta zelo razvila.

Uvoz starega železa je zelo važen za našo jeklarsko industrijo in uvažamo letno velike količine. Tako je znašal v zadnjih treh letih uvoz starega železa: 1936 43.022 ton, 1937 26.125 in 1938 35.284 ton. Pri tem je važno, da smo pred leti uvažali največ starega železa iz držav Srednje Evrope, ker pa se je zadnja leta tudi tam proizvodnja jekla zelo dvignila, tako da ni zadostovala samo proizvodnja surovega železa, je postala naša jeklarska industrija v vedno večji meri vezana na uvoz starega železa iz držav ob Sredozemskem morju. Tako vidimo, da statistika za leto 1938. izkazuje uvoz starega železa iz naslednjih držav: Francija 15.236 ton, Švica 3.308, Egipt 3.245, Grčija 3.129, Portugalska 2.528, francoski Maroko 2.194, Alžir 1.581 in Kenija 1.449 ton. To železo je začelo prihajati k nam zaradi zemljepisne lege držav-dobaviteljic po vodni poti in danes je Sušak naša največja uvozna luka za staro železo, ki gre potem večinoma na Jesenice, dočim se Zenica poslužuje drugih jugoslovanskih pristanišč za uvoz starega železa.

V proizvodnji svinca in cinka še nismo dosegli stanja pred krizo. V topilniški proizvodnji smo lani dobili nove naprave: rafinerijo bakra v Boru. Borska topilnica nam je dajala doslej samo surov baker, katerega smo v svrhu nadaljnega rafiniranja izvažali v inozemstvu. Pri rafiniranju, ki se izvršuje z elektrolizo, se izloči iz bakra zlato, katerega vsebuje naš baker zelo veliko. To zlato smo doslej v bakru izvažali v inozemstvo, nato pa zopet uvažali čisto nazaj. Po pogodbi z našo vlado iz leta 1936. je začel Bor graditi naprave za elektrolizo bakra (v ta namen je povišal svojo glavnico od 15 na 60 milijonov frankov) in so te naprave začele obratovati 3. julija 1938. Kapaciteta teh naprav je preračunana na 12.000 ton najčistejšega bakra letno, da se pa v kratkem povečati. Kot smo že omenili, je začela elektroliza bakra julija in je dala prvi mesec 193 ton elektrolitičnega bakra, avgusta že 1.371 ton itd. Skupno je leta 1938. znašala proizvodnja elektrolitičnega bakra 3.243 ton, bile so pa ovire zaradi štrajka delavstva v borskih rudnikih in topilnicah, da ni mogla biti kapaciteta bolj izkoriščana.

Sicer pa se zlato in srebro topi v velikih količinah tudi že v naši državi. Pridobivamo ga naravnost iz rud. Naslednje številke nam dajejo pregled o naši proizvodnji zlata in srebra, v kolikor ga dobimo naravnost iz rud v naši državi in o skupni proizvodnji (torej tudi oni, ki se dobiva pri topljenju drugih rud):

	zlato		srebro	
	skupno	od tega naravnost	skupno	od tega naravnost
1935	2.269	487	54.541	66
1936	2.616	686	60.595	132
1937	2.724	754	69.751	187
1938	2.417	595	?	314

Podatki za leto 1938. so vzeti iz poslovnega poročila Narodne banke za leto 1938.

Naša proizvodnja zlata je ena največjih v Evropi. Le Romunija in Švedska izkazujeta večjo proizvodnjo kot mi. V proizvodnji srebra pridemo takoj za Nemčijo, ki je na prvem mestu med evropskimi državami, ki proizvajajo srebro.

Nafta

V današnjih časih je zelo važna proizvodnja nafte. Tudi nafto imamo v naši državi, vendar je proizvodnja šele v začetnem stadiju. Leta 1937. je znašala proizvodnja nafte 527 ton, lani pa 1.092 ton. Od vse proizvodnje je prišlo leta 1938. iz Bosne 187 ton, iz Hrvatske pa 905 (1937 527) ton. Računati imamo z nadaljnjim dviganjem proizvodnje, ker se raziskovalna dela nadaljuje in je poleg zasebnih podjetnikov pri tem poslu udeležena tudi država. Za raziskovanje so potrebna ogromna denarna sredstva.

Če govorimo o proizvodnji nafte, moramo vsekakor omeniti še proizvodnjo zemeljskega plina, ki bi nam dot domače kurivo lahko v veliki meri nadomestil nafto. Ta proizvodnja je znašala lani 2'4 (1937 1'8) milij. kub. metrov. Dosegla pa je svoj višek leta 1931. s 6'4 milij. kub. metrov. Med proizvodi našega rudarstva, katerih nismo mogli vseh naštetih, bi bilo končno omeniti še slano vodo v Tuzli in magnezit v Srbiji.

Za pota naših rud in kovin so zanimive naslednje številke, ki smo jih povzeli po statistikah naše zunanje trgovine za leto 1938. Rude kot blago velikih količin gredo v našo državo in iz nje večinoma po vodni poti. Tako je znašal uvoz oziroma izvoz rud in kovin (pri rudah so naštetih tudi mineralna olja, vse v tisočih ton):

	uvoz 1938		izvoz 1938	
	rude	kovine	rude	kovine
Morska pristanišča:				
Dubrovnik	70	6	70	30
Metković	—	—	43	—
Split	93	3	432	2
Sušak	77	17	7	0'5
Šibenik	14'5	0'7	163	2'0
Solun	—	—	147	—
Rečna pristanišča:				
Bezdan	92	0'6	4'5	—
Beograd	11'6	7'7	0'3	—
Bosanski Brod	—	—	63'6	—
Zemun	20	2'0	0'6	—
Novi Sad	6'7	—	6'3	—
Prahovo	11'5	0'8	2'0	1'4
Smederovo	4'0	8'2	67	—
Tekija	0'5	—	44'5	—

O zaposlenosti našega delavstva v rudarstvu so nam na razpolago naslednji podatki Glavne bratovske skladnice v Ljubljani za konec posameznih let. Te podatke smo razčlenili po strokah, ker nam bi drugače skupna slika izpadla napačno. Kajti konjunktura železarske stroke se je razvijala drugače kot konjunktura premogovnikov. Razvoj nam kaže naslednja tabela:

	premogovniki	jeklarne	rudniki in topilnice drugih kovin	skupno
1923	13.245	3.077	1.522	17.444
1924	12.333	2.774	1.714	16.721
1925	12.224	2.854	1.659	16.737
1926	9.956	2.784	1.680	14.420
1927	9.671	2.735	1.484	13.890
1928	10.114	2.821	1.371	14.306
1929	11.304	2.918	1.365	15.587
1930	8.824	2.740	1.189	12.853
1931	7.826	2.634	1.130	11.592
1932	6.717	2.587	982	10.286
1933	6.042	2.673	1.031	9.746
1934	6.165	2.754	1.032	9.951
1935	5.896	2.907	1.023	9.826
1936	6.041	3.203	1.082	10.326
1937	6.443	4.335	1.262	12.040
1938	6.922	4.149	1.261	12.332

Iz teh podatkov je razvidno, da je prvo veliko krizo doživelo delavstvo v naših premogovnikih leta 1926., oziroma 1927., ko je tudi produkcija znatno padla. Sledilo je nato izboljšanje, katerega je pa kmalu prekinila splošna svetovna kriza in že leta 1930. je bilo število premogarjev manjše. Od l. 1934. naprej je položaj delavstva glede zaposlitve razmeroma stalen.

Železarskojeklarska industrija je doživela krizo že leta 1923. v zvezi z deflacijo v naši državi. Nato je zaposlenost naših železaren naraščala vse do leta 1929., ko se je zopet začela nova kriza. Toda od leta 1932. dalje je zaposlenost zopet začela naraščati in je dosegla svoj višek l. 1937. V letu 1938. je nastopil padec števila zavarovanega delavstva.

Stalnejša je bila zaposlitev delavstva v rudnikih svinčene rude ter v topilnicah svinca in cinka.

Pomen naše rudarske in topilniške proizvodnje

Uradna statistika ministrstva za gozdove in rudnike je vedno bolj popolna in izkazuje vsako leto tudi vrednost rudarske in topilniške proizvodnje. Tako je znašala vrednost rudarske proizvodnje leta 1937. 1.294'96 milij. din, vrednost topilniške proizvodnje pa 538'93 milij., tako da je znašala skupna vrednost 1.833'9 milij. din. V letu 1938. je ministrstvo cenilo vso vrednost naše rudarske proizvodnje na 1.551'1 milij. din, toda od tega je odbiti oplemenjene rudarske proizvode v znesku

188.5 milij. din, tako da znaša čista vrednost rudarske proizvodnje 1.452.6 milij. din. Od te proizvodnje je bilo prodano v državi za 756.03 milij. din, v inozemstvu pa za 365.54 milij. din. Število pónadov (siht) je znašalo v rudarstvu lani 13.46 milij., zaslužek uradništva 56.1, nadzornikov 26.3 in delavstva 488.4 milij. din, dočim je bilo materiala potrošenega za 340.9 milij. din.

Topilniška proizvodnja je cenjena po vrednosti (brutto) na 757.3 milij. din, od česar je odbiti 223.16 milij. din za predelane topilniške proizvode, tako da znaša čista vrednost topilniške proizvodnje 334.1 milij. din, od česar je bilo prodano v tuzemstvu 224.0 milij., v inozemstvu pa 445.6 milij. din. Število pónadov je znašalo 1.97 milij., zaslužki uradništva 11.4, nadzornikov 3.45 in delavstva 65.9 milij. din, dočim je bilo materiala potrošenega za 199.3 milij. din.

Skupno ceni ministrstvo za gozdove in rudnike čisto proizvodnjo rudarstva in topilništva v naši državi na 2.003.6 milij. din, kar pomeni znatno povečanje v primeri z letom 1937.

Izvoz

O izvozu posnemamo iz statistike zunanje trgovine za leto 1938. oziroma za leto 1937. naslednje podatke (v oklepajih so navedeni podatki za leto 1937.), prve številke so za količine v tisočih ton, druge za vrednost pa v milij. din:

Premog: črni premog 10.8 (11.16) tisoč ton in 1.94 (2.4) milij. din, rjavji premog in lignit 42.7 (74.7) in 3.06 (5.25).

Rude: železna ruda 374.2 (500.1) in 57.35 (84.8), kromova 23.3 (24.75) in 15.4 (16.14), svinčena 0.9 (2.55) in 1.3 (2.2), cinkova 10.4 (6.8) in 3.9 (3.76), pirit 132.94 (125.64) in 22.1 (21.15), svinčeni koncentri 89.5 (84.35) in 186.2 (286.1), cinkovi koncentri 60.3 (58.2) in 25.67 (47.14), magnezit 13 (15.3) in 8.65 (9.96), boksit 379.74 (388.4) in 60.7 (64.6).

Kovine: baker 31.5 (37.1) in 406.06 (491.3), svinec 5.64 (2.6) in 26.3 (13.2), cink 1.6 (2.0) in 5.3 (9.3), ferosilicij 15.74 (3.2) in 17.3 (16.34), ferokrom 1.5 (1.06) in 17.1 (11.95) milij. din.

Svetovna proizvodnja

Končno navajamo še nekaj podatkov o svetovni proizvodnji najvažnejših kovin na svetu. Po podatkih Zveze narodov (glej statistični mesečnik za februar 1939) je znašala svetovna proizvodnja v primeri z l. 1929.:

	baker	petrolej	cink	premog	železo	jeklo
1929	100	100	100	100	100	100
1932	49.2	87.7	53.9	72.1	40.1	42.0
1937	120.7	135.3	111.7	98.3	105.5	112.3
1938	106.6	131.8	106.9	90.0	79.6	84.5

Londonska revija Economist pa navaja naslednje številke v milij. angleških ton, za petrolej pa v milij. barelov (angleška tona ima 1.016 kg, barel pa 1.59 hl): baker 1938 1.98 (2.24), svinec 1.62 (1.67), cink 1.43 (1.64) in petrolej 1.880 (1.920) milij.

D. P.

BOJ ZA JUGOVZHODNA EVROPSKA TRŽIŠČA

Več kot 100 let je že minulo, odkar se je pojavil med evropskimi velesilami boj za Balkan. To ozemlje, na katerem se danes nahajajo Jugoslavija, Romunija, Grčija, Bolgarija in Turčija, je v tedanjih časih predstavljalo izrazit kolonizacijski teren, gospodarsko še sploh neizrabljen, ker je tedaj pripadalo Turčiji. Turčija je bila že neozdravljiv bolnik, čigar smrt so stalno pričakovale vse velike države Evrope v nadi, da si bodo razdelile dediščino. Za zunanjepolitičnim obeležjem so se skrivali mogočni gospodarski interesi. Saj vodi tod najpomembnejša gospodarska pot sveta v Arabijo in Indijo, na vzhod. Kako se je ta borba končala, je nam vsem znano. Nemčijo, ki je hotela imeti vse zase, je ta politika prodiranja proti vzhodu — »Drang nach Osten« — zdrobila kot faktor mednarodne sile in gospodarsko silno oslabil tako, da se je morala za daljši čas umakniti iz političnega, še bolj pa iz gospodarskega tekmovanja. Isto se je zgodilo Rusiji, dočim je Avstrija popolnoma zginila kot velesila in sta na torišču ostali še samo zapadni velesili, ki sta takoj v prvih letih povojne dobe bili brez tekmeča. Imeli sta najugodnejšo priliko, gospodarsko usidrati se na balkanskem ozemlju, ker so vsi ti kraji bili skoro docela »deviška zemlja« z velikimi naravnimi zakladi, predvsem v rudah, lesu, nafti, žitu in živini, toda brez kapitala, katerega je bilo na zapadu v izobilju. Navzlic tej nadvse ugodni situaciji, kakor se mogoče nudi samo enkrat v zgodovini narodov, zmagovalki tega položaja nista znali izrabiti, tako, da sta zamudili pravi čas. Razmere so se medtem temeljito zasukale.

Spremenila se je v tej dobi tudi gospodarska in socialna struktura balkanskih držav. Iz nekdanjih siromašnih in slabotnih državic, katerih stanje se je radi vednih medsebojnih sporov le poslabševalo, iz vazalnih državic Turčije, Rusije in Avstrije s priprostim prebivalstvom so nastale po vojni močne politične in narodne enote. Gospodarsko, socialno in kulturno življenje zavzema vedno večji razmah. Balkanske države postajajo močan mednarodni in vojaški faktor. Nanje ni več mogoče izvajati takega pritiska, kakor še nedavno. Jeli so se pojavljati zaradi tega obrisi nove vrste borbe. Namesto politične vojne se pojavlja gospodarska vojna, ali kakor se je izrazil prav lepo tedanji francoski finančni minister Flandin: »vojna z zlatimi krogli«, ki je sicer manj krvava, v resnici pa skoraj nič milejša kot ona z jeklenimi krogli, služi pa končno istemu cilju, to je osvajanju.

Ne normalne gospodarske prilike, ki obvladujejo svet ves čas povojne dobe in ki še danes ne kažejo, da bi bili na potu gospodarskega ozdravljenja, so k temu še pripomogle. Za navideznim blagostanjem po vojni, ki je zapeljalo države v hiperindustrializacijo in umetno dviganje vrednostnih papirjev, se je pojavila kmalu v vsem gospodarskem življenju nevarna reakcija. Spomnimo se le gospodarskih polomov, ki so nastopili zadnjih 10 let. Prišel je padeč kurzov v Ameriki, ki je izgubila skoraj četrtino svojega narodnega premoženja. Anglija je bila prisiljena devalvirati svojo valuto, nato je prišel beg kapitala iz srednje Evrope in Balkana. Najhujše udarce teh potresov je bilo čutiti v bivši Avstriji, ki je životarila kot neka umetna tvorba in katere komplicirani gospodarski aparat je moral zabeležiti vse tresljaje na gospodarskem polju. Za njo so

jih pa čutile tudi vse pokrajine, ki so do nedavnega časa bile z gospodarskimi vezmi povezane na podonavsko finančno centralo Dunaj. Polom največjih dunajskih bank, kakor Bodenkreditanstalta in kmalu za njo Kreditanstalta ni potegnil za sabo le celotnega avstrijskega gospodarstva, nego je močno omajal tudi gospodarstvo ostalih držav srednje in južnovzhodne Evrope.

Te finančne gospodarske motnje so zanesle v vse mednarodno gospodarstvo nov do tedaj skoro nepoznan pojem, tako zvano »avtarkijo«, ki se je v kratkem pri nekaterih razvila v odredilno gospodarsko vero. Vsebina tega novega gospodarskega nauka je, da naj vsaka država uvozi čim manj tujega blaga ter zanj izda kolikor mogoče malo svojega denarja, pri tem pa naj izvozi kolikor največ more svojega blaga, da dobi tuje devize in s tem poveča svoj narodni dohodek. Praktično naj torej vsak kolikor mogoče mnogo proda in kolikor mogoče malo kupi. Oznanjevanje in izvajanje avtarkije je zaneslo še večjo nenavadnost v mednarodno gospodarstvo. Vse države so se obdale z visokimi zaščitnimi carinami in celo Anglija je zapustila svoj tradicionalni gospodarski liberalizem, uvedli so se kliringi, ki naj bi omogočili točno kontrolo, da ne bi kdo kupil več, kot pa je tja prodal, in uvozni kontingenti za pravilno izvajanje kompenzacijske kupčije. Tako je zgledalo stanje, ko je prišel v Nemčiji na oblast narodni socializem in je dobil tedanji nemški gospodarski minister dr. Schacht pooblastilo za reorganizacijo nemškega gospodarstva. Kot gospodarski diktator Nemčije je šel Schacht novo pot. Novi nemški režim je izgradil tezo o nemškem gospodarskem prostoru, v katerega spadajo po tem nauku vse države Podonavja in Balkana. Ta nova Nemčija je začela učiti, da tvori to ozemlje zaokroženo gospodarsko enoto, katero sestavljata 2 dela: industrijski in agrarni. Industrijski del naj tvori Nemčija, agrarni del pa samostojne države Podonavja, kjer so surovine in žito, ki jih Nemčija potrebuje. V izmenjavi blaga med obema polovicama naj bi bila idealna uravnovešenost gospodarstva na vsem tem področju, ki bi po mnenju Nemcev morala zadovoljiti obe plati. Ta zamisel je na prvi mah prav sprejemljiva, če ne bi imela ene slabe strani, namreč, da bi od tega imela levji delež Nemčija, ker se samo od industrije bogati, nikdar pa od poljedelskega dela. Saj vidimo, kako so industrijski narodi bogati, dočim ostaja kmet vedno revež.

Pri vseh teh nedostatkih je ta sprememba nemškega gospodarskega sistema vendarle prinesla vidno olajšanje v gospodarsko stanje južnovzhodnega prostora. Višek poljedelske proizvodnje v državah južnovzhodne Evrope se je usmeril v Nemčijo, ki pa navzlic temu ni omajal njene devizne trdnosti, niti se je izpostavila kakim drugim nevarnostim, ker se je izmenjava blaga izvršila samo v kliringu in je Nemčija tako vedno imela možnost omejiti vsak uvoz, ki bi iz katerega koli vzroka postal neugoden. Glede na to, da predstavlja Nemčija s svojimi milijoni prebivalcev veliko tržišče, in da so taka velika tržišča tedaj bila ne le redkost, temveč, da sploh obstojala niso, so se požurile vse države južnovzhodne Evrope, katerim je Nemčija odprla svoj trg, da čimprej in kolikor mogoče čvrsto zasedejo prazno mesto.

Od tedaj vlada Nemčija nad južnovzhodnim trgom. Statistične številke kažejo najbolj zgovorno nemški gospodarski vzpon na tem ozemlju in vlogo, katero je Nemčija v zadnjih petih letih zavzela v življenju tamošnjih narodov. S Turčijo je n. pr. Nemčija povečala svoje gospodarsko sodelo-

vanje v teh letih za 200%, tako da odvzema sedaj 41% vsega turškega izvoza, približno isti odstotek odvzema tudi jugoslovanskega in rumunškega izvoza, dočim ima Bolgarijo in Madžarsko tako v svoji odjemni odvisnosti, da zaideta ti dve državi brez nje takoj v najhujšo gospodarsko stisko. Nemčija porabi 57% bolgarskega in 52% madžarskega izvoza. Vse te države, ki prodajajo Nemčiji za milijone v blagovnih kreditih, morajo gledati, da za protivrednost kupijo blago od Nemčije, če hočejo denar za svoje blago, ker se plačilo vrši le v kliringu, torej v kompenzaciji. Schachtov račun ni bil slab. Nemčija je dobila zanesljive kupce za svoje industrijske proizvode, ki so sedaj preplavili ves južnovzhodni trg, dvignila je tako svoje blagostanje in ves narodni dohodek, predvsem pa zmanjšala število brezposelnih, katerih v primeru z drugimi velikimi industrijskimi državami praktično v Nemčiji skoraj ni, in je s tem odpravila tudi zelo nevarno socialno zlo. Pri tej gospodarski obnovi se poslužuje tudi nekega novega načina, ki ga ne uporablja še nobena druga država. Namesto, da bi dajala Nemčija brezposelne podpore, kakor jih dajeta Francija in Anglija tako, da se n. pr. bolj izplača v Angliji očetu številne družine biti brezposeln in pobirati podporo, ker dobi več, kot pa če bi sam ves dan delal, ne daje Nemčija nobenih brezposelnih podpor. Njena industrija mora zaposliti vse ljudi, kakor jih podjetjem odmeri borza dela, zato pa dobi vsaka taka industrija od države velike podpore v obliki izvoznih premij. Ta podpora omogoča nemški izvozni industriji, da prodaja blago na svetovnem, zlasti pa na južnovzhodnem trgu često dokaj pod proizvodno ceno. Vsaka nemška izvozna industrija ima za svoje predmete dve ceni, domačo in zamejsko, ki se razlikujeta za 30 do 40%. Jasno je, da industrija Francije in Anglije, ki ne dobiva takih podpor v svoji domovini, ne more konkurirati z Nemčijo na svetovnih tržiščih, predvsem na tržiščih južne in vzhodne Evrope, poleg tega dosežajo pa še agrarni produkti južnovzhodnih držav v Nemčiji razmeroma ugodnejše cene kot na zapadu.

V Nemčiji so večkrat naglasili, da se mora nemška gospodarska politika vsestransko podrediti nemškimi političnim ciljem. Kakor njeno notranje gospodarstvo, se mora tudi njeno izvozno gospodarstvo podrediti ciljem nemške zunanje politike. Navedena nemška gospodarska politika na jugovzhodu Evrope je zaradi tega samo sredstvo več, da z gospodarskim pritiskom uveljavlja svoje politične načrte. Prevelika gospodarska navezanost na posamezne države je velika nevarnost za narodno gospodarstvo in samostojnost malih držav, ki se v primeru nenadne gospodarske vojne, katero lahko sprožijo politični vzroki, ne morejo dovolj hitro preusmeriti in zaradi tega prav lahko zaidejo v gospodarski bankerot. Na to nas prav lepo spominja položaj predvojne Srbije v tako zvani »svinjski vojni«, ko je Avstrija preko noči zaprla Srbiji svoj trg za zaklane prašiče in je pretil Srbiji gospodarski propad, če ji ne bi Francija pravočasno priskočila na pomoč.

Da je zašla srednja in južnovzhodna Evropa v tak gospodarski položaj, je brez dvoma v največji meri kriva brezbržnost zapadnih velesil. Mogoče je z ozirom na zemljepisno povezanost Podonavja, teritorialno lego ter različnost gospodarskih sistemov, ki vladajo v totalitarnih državah in v demokratičnih državah, od katerih so totalitarne države neprimerno gibčnejše kot pa demokratične, zelo težko, da bi se zapadne države mogle z uspehom upirati prodiranju nemškega blaga v ta prostor. Vendar imata

zapadni velesili drugo nič manj učinkovito orožje. Kakor znano, ne obstoja le industrijski plasma, marveč ravno tako pomemben, če ne še celo bolj pomemben plasma kapitalov. Anglija in Francija bi kot finančno najmočnejši sili sveta lahko brez težav zavrli gospodarski vpliv v južnovzhodni Evropi in zadržali vsaj paritetno stališče. Vendar kažejo številke, da sta zapadni velesili v tem oziru tesnogradni. Statistika kaže, da nočeta v teh državah angažirati nobenega pomembnega kapitala in da je razvoj industrializacije, ki je v zadnjih letih v državah južne in vzhodne Evrope močno napredovala, pripisati Nemčiji. Odkar je začela Nemčija aktivno prodirati v področje južnovzhodne Evrope, se je pomnožila industrijska proizvodnja v Romuniji za 32%, na Madžarskem za 38%, v Bolgariji za 40%, v Grčiji pa celo za 58% in je treba ta razmah pripisati skoraj izključno nemškimi investicijam. Dokaz nemške aktivnosti je pri nas »Jugočelik« v Zenici, kjer je Krupp montiral predlanskim topilnice železa in druge objekte težke metalurgične industrije v vrednosti 600 milijonov dinarjev. Take investicije kažejo, da Nemčija zapira Angliji in Franciji še ona vrata, ki jima preostanejo, da bi mogle zadržati ostanek svojega nekdanjega vpliva, ki sta ga v državah južnovzhodne Evrope zaradi svoje brezbriznosti in nerazumevanja položaja izgubili.

Gotovo ni dovolj, če se od časa do časa izgubi na Balkan kak angleški gospodarstvenik ali predstavnik kake njihove gospodarske panoge na poučno potovanje, zvezano s predavanji. Pred kratkim smo imeli priliko videti zastopnika londonske trgovinske zbornice, potem pa se je mudil med nami angleški izvozni minister s svojo soprogo, ki je imela v Zagrebu celo lepo uspelo predavanje. Toda zlate krogle, s katerimi strelja Nemčija, so učinkovitejše, kot lepe besede teh gospodov, ki bi se morali posluževati enakih sredstev, če bi hoteli dosežati enake uspehe. Isto velja tudi za Francijo, ki je nedavno sklenila z nami in našimi sosedi nove trgovinske pogodbe, pa pri vseh teh novih trgovinskih pogodbah odzame še vedno komaj 4% našega izvoza napram 67% s strani Nemčije. Poleg tega se pa podvzuje, da likvidira še one male svoje interese, ki so jo vezali na balkanske zemlje. Zaradi tega ni nikakega izgleda, da bi se mednarodni gospodarski vplivi na južnovzhodnem prostoru Evrope v dolednem času izpremenili in je celo predvideti, da bo Nemčija svoj gospodarski vpliv povečala.

A. S.

ALBANIJA

Mnogo se je v zadnjem času pisalo o tej deželici, ki s svojimi 28.000 kvadratnimi kilometri ni niti tako velika kot dve Sloveniji in ki s svojimi 800.000 prebivalci ne dosega niti prebivalstva ene Slovenije. Albanija je ona orientalska dežela, ki se je najdlje časa upirala vplivom zapadnega sveta, kar se ji še danes pozna. Pred svetovno vojno je bila kaj malo raziskana, le malokdo si je upal iti tja, zemljevidi so bili nepopolni in sestavljeni večinoma po opisih. Vojna je prinesla temeljito spremembo; vendar je pa še marsikaj ostalo iz prejšnjih časov, avtoriteta rodov je večja kot avtoriteta države, krvna osveta še ni izumrla, po železnici se v Albaniji še ne moremo voziti.

Rojstno leto Albanije kot države je leto 1912. Če mislimo na Albanijo kot deželo, kjer prebivajo Albanci, jo moremo težko opisati; saj je samo v Jugoslaviji okoli pol milijona Albancev — Metohija je skoraj vsa albanska, polno Albancev je na Kosovu itd. — in v grškem Epiru jih tudi ne manjka. Neodvisna država Albanija je nastala po zaključku druge balkanske vojne in je bila proglašena od Izmaela Kemala Vlora 28. novembra 1912 v Valoni. Leta 1914. ji je bil na konferenci poslanikov v Londonu proglašen za vladarja knez Wi ed, ki je pa že kmalu po izbruhu svetovne vojne pod pritiskom Italije deželo zapustil. Zgodovina Albanije med svetovno vojno je znana. Leta 1920. je postala dežela zopet samostojna, a vznemirjali so jo še mnogoteri notranji boji, dokler ni na koncu leta 1924. prevzel vodstvo države Zogu, najprvo kot predsednik, od septembra 1928 dalje kot izvoljeni kralj. S pogodbo v Tirani v novembru 1926 je prišla Albanija pod vpliv Italije, ki jo je z bistveno udeležbo pri Albanski narodni banki in z dovolitvijo investicijskega posojila v znesku 100 milijonov zlatih frankov dobila gospodarsko čisto v svoje roke. Drugi dogovor je bil sklenjen med obema državama v Tirani v novembru 1927 in je določal tudi ozko vojaško »sodelovanje«. Leta 1936. so bile pogodbe podaljšane in leta 1939. sploh niso bile več potrebne; samostojnosti male državice je bilo konec.

Dočim je obala Dalmacije strma, je obala Albanije nizka in le včasih zamenjana z gričevjem; zadaj so gozdovi z močvirji, lagune in zeleno gričevje Gorovje se odmakne od obale do 60 km in tvori ozadje nizkega dela. V starem veku je bil ta nizki del cvetoča rimska provinca, na kar nas še danes pri vsakem koraku spominjajo ostanki. Čisto doli na jugu se zopet pojavi strma obala kot v Dalmaciji in Grčiji in tudi smer obale se spremeni: prej sever—jug, tukaj severozapad—jugovzhod. Notranja Albanija je gorata, gorovje dosega skoraj triglavsko višino. Ogromne globeli in grape preprezajo deželo, težek je promet, razumljivo je, zakaj je bila Albanija tako dolgo zaprta pred tujim vplivom. V nasprotju s temi površinskimi oblikami se raztezajo v notranjosti dežele visoko ležeče ravnine, večkrat v več nadstropjih druga nad drugo, vsaka pokrajina sama zase, po grapah ločena od druge; iz tega si razlagamo delitev Albancev v rodove, ki se je mogla ohraniti do najnovejšega časa. Tudi marsikakšna različnost v bistvu prebivalstva je utemeljena v posebnosti naravnih oblik.

Redko kje imajo tako v oblikovanju pokrajine kot v življenju naroda reke tako majhno vlogo kot v Albaniji. V srednjem in spodnjem teku prečkajo deželo ter presekajo organska pokrajinska telesa, pri čemer pa v pokrajini skoraj popolnoma izginejo. V poletni suši služijo za namakanje polja, v bodočnosti bodo pa seveda služile tudi za proizvodnjo pogonske sile. Najbolj znane reke od severa proti jugu so Bojana, Drim, Mača, Skumba, Semeni, Vjosa; plovna je samo Bojana. Neizenačeni padecek je izraz mladosti vodnega razvoja. — Jezera ob meji Albanije so le deloma v albanskih oziroma sedaj italijanskih rokah, tako jezero Prespa, Ohridsko in Skadarsko, a njih odtoki gredo skozi Albanijo. Jezera so bogata na ribah; manj bogata na njih je v notranjosti ležeče zelo plitvo Mališko jezero. Zamočvirjena jezera v obalni nižini so znana kot ognjišča malarije; ko bodo izsušena oziroma regulirana in izčiščena, bo tam dosti prav rodovitne zemlje.

Podnebje Albanije je sredozemskega značaja; poletja so suha in imajo stalno vreme, zime imajo mnogo padavin, so v nižini mile, bolj v notranjosti ostrejše, vreme je nestalno. Notranjost se vobče približuje srednjeevropskemu podnebjju.

Rastlinstvo ima v albanski pokrajinski sliki v nasprotju z drugimi jadranskimi obalnimi deželami prav bistveno vlogo; le na jugu, ko se obala obrne, ni več tako važno. Nekatere rastlinske oblike so popolnoma izvirne in so botanično izredno zanimive. Albanijo moremo še danes označiti kot deželo, ki je na gozdovih prav bogata; mnenja o površini gozdov so zelo različna: nekateri cenijo gozdno površino na 5.000 kvadratnih kilometrov, drugi na 14.000? To pride od različnega naziranja, kaj naj štejemo za gozd. Dočim razumejo nekateri gozd kot površino, ki je vsa z drevesi pokrita, računajo drugi h gozdu tudi grmovje (makijo), ki vrh tega ni skoraj nikoli strnjeno, pokriva pa vendarle veliko površino. Grmovje je najbolj razširjeno v albanski nižini, a se ob rekah širi tudi v notranjost. Gre povprečno do višine 600 m. V nižini raste tudi oljka, koje kulturo so zanesli v deželo še Benečani; oljk naštejejo okoli 1.500.000. Sadeže oljk izvažajo kot olive ali pa predelane kot olivno olje. Više gori naletimo na oreh, hrast in gaber; te gozde so včasih neracionalno izsekavali in je drevje deloma bolj grmovju podobno kot drevesom. Pravijo, da obstoji polovica albanskih gozdov iz hrasta. Industrijsko gozdov doslej še niso izkoriščali, pa bi zlasti oreh in hrast dobro služila za izdelovanje pohištva. Zase Albanec pohištva kaj malo potrebuje; njegovo življenje je revno, hiše so primitivne in obstojé iz kamna, ilovice in vrb. Nad hrastom in gabrom vidimo bukev do višine 1800—2000 m, včasih tudi jelko. Pritlikavega drevja in grmičja, kakor ga imajo n. pr. Alpe, je v albanskih gorah kaj malo. Najviše gor, v kolikor ne vlada gola skala, gredo pašniki. Pašnikov in travnikov je seveda tudi v nižinskem delu dosti. Saj se večji del prebivalstva bavi z intenzivno živinorejo, ki je dobro dopolnilo poljedelstva, ki pa dela še vedno z lesenim plugom. Ovc je v Albaniji 2½ do 3 milijone, koz ca 1.750.000, konj in mul okoli 300.000, prašičev samo ca 45.000, goveda pa okoli 600.000.

*

Vobče Albanija ni tvorila dobro orisane državne tvorbe in tudi ni enotna gospodarska pokrajina; tisoče let stara zgodovina je zapustila tu svoje sledove. Pred zasedbo po Italijanih je bila Albanija razdeljena v devet prefektur, a na severu ima razdelitev v rodove še vedno zelo važno vlogo. Prav ta močna samozavest rodov je ena glavnih posebnosti albanskega naroda, ki je z vsemi svojimi stranskimi pojavi povzročila dolgo izolacijo dežele, pa tudi pomanjkujočo edinost.

Albanci plemensko najbrž niso enotni; po večini pripadajo pač skupno s prebivalci vzhodnih Alp, Bosne, Dalmacije in Črne gore dinarskemu plemenu. Na obali in na jugu se porajajo tipi sredozemskega človeka. Albanci so zadnji ostanki stalno naseljenih narodov Balkanskega polotoka in so se, kakor rečeno, v bistvu otresli tujih vplivov, pri čemer jim je pomagala pač tudi narava. Albanski jezik ne kaže sorodstva z nobenim sedanjim živim jezikom. Na jezik so kolikor toliko vplivali Rimljani, Benečani, Grki, Slovani in Turki, a se je vseeno ohranila večina prvotnega besednega zaklada; pač pa sta se razvili dve narečji, gegsko v severni in toskijsko v južni Albaniji. Narodnostne posebnosti so

na severu bolj izrazite kot na jugu, kar je utemeljeno v odločeni naravi. Po veri pripadajo Albanci trem veroizpovedim: izključno na severu prebivajo katoličani, 12% prebivalstva, italijanski vpliv srednjega veka preko Skadra; na jugu so grško-ortodoksni, 21%, grški vpliv; po vsej Albaniji pa bivajo mohamedanci, 67% prebivalstva. Kakor v veri tako so tudi v kulturnem oziru zapustili Turki svoje sledove. Še pred kratkim je vladal v Albaniji najbolj nepokvarjeni islamski orient. To velja zlasti za življenje v mestih, ki ga moramo strogo ločiti od onega na deželi. Meščan si ni samo na zunaj prilastil življenjskih navad Turka, temveč so se v mestih Albanci in Turki s porokami tudi zares močno mešali. Telesno vidimo v Albaniji več tipov; na severu zlasti visoko rasle vitke postave z ostrimi orisi obraza in temne barve, na jugu pa zelo razširjen temen tip male postave in bolj okroglega mesnatega obraza itd. V pokrajini Mača je poseben tip: visoko rasel, plavalas in modrih oči; temu tipu pripada tudi Zogu.

Med ljudmi, ki niso stalni, imenujemo Aromune (Cincare) in cigane.

Lastnosti Albanca so večinoma simpatične, kot so sploh pri talentiranih primitivnih narodih. Je tudi nekaj senčnih strani, a kdo jih nima! Odprtega boja Albanec nima rad, včasih je nasilen, je pohlepen po denarju in rad malo polenuhari, kar pa ni splošno. Da ima narod mnogo velikih duševnih zmožnosti, nam pravi zgodovina Turčije, na koji so Albanci kot državniki in vojskovodje imeli bistven delež. V literaturi so ustvarili Albanci znamenita dela, dočim se na polju upodabljajoče umetnosti niso izkazali; sploh vobče niso nadarjeni za stvari, ki gredo z roko v roki z ročnimi ali tehniškimi zmožnostmi, tako na primer tudi ne za umetnostno obrt ali za rokodelstvo. Imajo pa krasnobarvno nošo in je zato pri njih uvoz tekstilij na prvem mestu.

Za duševne potrebe prejšnji gospodarji Turki niso skrbeli, zato moramo tem više ceniti napredek, ki so ga dosegli Albanci v zadnjem času. Vpeljuje se osnovni pouk, sicer z nezadostnimi sredstvi, a z dobro voljo in veliko resnostjo. Obstoji več srednjih in strokovnih šol. Na višje šole hodijo Albanci z državno podporo študirat v inozemstvo; v tehniških panogah se nikdar ne odlikujejo, kar jim je že prirojeno, v čisto duševnih strokah, kot filologiji ali zgodovini, so pa dobri. Radi berejo časopise in je časnikarstvo pri njih dobro razvito.

*

Albanec je v prvi vrsti kmet in pastir. Kmet v gorah se mora boriti včasih z velikimi težavami in mora biti zelo priden, pri čemer pa opravijo glavno delo pač ženske. V nekaterih krajih je dosegel Albanec v namakalnih delih pravo popolnost. V nižini, ki ima dosti boljše zemljo in ki je tudi glede podnebja na boljšem, pa kmet v poljedelstvu ni prvovrsten in se poslužuje, kakor smo videli, še prav primitivnega obdelovanja, kar spravljajo v zvezo z degeneracijo, povzročeno po malariji. Tu bo treba še dosti dela in marsikakšen sedaj še neobdelan kos se bo moral spremeniti v rodoviten svet.

Poljedelstvo je pokazalo v zadnjem času za zunanjo trgovino potrebno prožnost. Pridelujejo večinoma le koruzo in pšenico, poleg tega ječmen, oves in lan; po dosedanjih izkušnjah pa ni nobenega dvoma, da se bodo mogle z uspehom gojiti tudi kulture tobaka, sladkorne pese, bombaža, riža in oljke, ki se gojijo deloma že sedaj. Kultura bombaža

je mlajšega datuma; bombaž je prav dober, a ga zaenkrat porabijo še vsega doma. Tudi priznano dobri tobak so konsumirali prej le doma: manjkala je nega, zavojnina in standardiziranje. Sedaj se je pokazalo za vse to večje razumevanje in so pričeli tobak tudi že izvažati.

Živinoreja daje glavne produkte izvoza, poleg živine same strojene in nestrojene kože, volno, sir, jajca itd. Izvoz teh predmetov je najvažnejša aktivna postavka Albanije in je dal v zadnjem času skoraj polovico vseh deviznih dohodkov. Govedo je degenerirano, reja konj in mul, ki je prej marsikje lepo cvetela, je močno nazadovala.

Da je v Albaniji razmeroma malo sveta gospodarsko izkoriščenega, bodisi v živinoreji kot v poljedelstvu, ima svoj vzrok tudi v majhni obljudenosti, ki ne dosega niti 30 na km² (28); pri nas ima samo zetska banovina 30 prebivalcev na km², dočim jih ima vsa Jugoslavija 60, Slovenija pa 70.

Domača obrt je precej razvita, izdelujejo preproge, usnjene in filigranske predmete, razen seveda tega, kar neogibno rabijo za dom. Bodoči industrijski razvoj Albanije bo slonel v prvi vrsti na domačih poljedelskih proizvodih. Gozdarstvo še ni razvito in urejeno in se zato tudi lesne zaloge v iznosu ca. 5 milijonov m³ industrijsko še ne izkoriščajo; v sredi svojih na lesu revnih sosedov bo imela Albanija od svojih gozdov enkrat še lepe dohodke.

Omembe vrednih nahajališč premoga Albanija nima; nekaj nahajališč rjavega premoga krije v skromni izmeri le krajevne potrebe. Ima pa Albanija velike zaloge rudnin, kojih obseg in pomen se danes niti približno še ne da ceniti. Asfalt pri Valoni so izkoriščali že Rimljani. Turki se za rude niso zanimali. Šele v letih svetovne vojne so šli z večjo vnemo na odkrivanje podzemskih zakladov, v prvi vrsti seveda inozemci. Dosti je v Albaniji bakra, železne rude, azbesta, kroma, svinca, železne rude, ob obali so soline itd. Posebna točka zase je albanska nafta, koje glavna nahajališča ležijo 70 do 80 km od Valone proč, pri Zeleniki. Prva poskusna vrtalna dela so se vršila v letih 1924. in 1925. in je dobila prvo koncesijo angleška družba Anglo-Persian, ki je pa leta 1934. dala svojo koncesijo zopet albanski vladi na razpolago. Sedaj se vodijo dela z vsemi modernimi sredstvi novega časa. Da izkoriščajo vrelce sedaj v prvi vrsti Italijani, bomo še govorili.

Da trgovina Albanije ne more biti posebno velika, je jasno; saj je dežela malo produktivna in je njena sprejemna moč s primitivnimi potrebami prebivalstva kaj malo pomembna. Vseeno se je pa v zadnjih letih izmenjava blaga zelo dvignila, pri čemer je Italija daleko v ospredju. Izvažajo se v prvi vrsti proizvodi živinoreje — neustrojene in ustrojene kože, volna, sir, jajca i. dr. —, dalje tudi oglje, les, asfalt in v dobrih letih tudi pšenica, koruza, olive in olje. Glavni predmeti uvoza so tekstilije, stroji, žito, moka in kolonialno blago — Albanca si brez kave ne moremo misliti. Uvoz iz Italije, ki dosega včasih 60 odstotkov vsega uvoza, obsega predvsem tekstilije, stroje in v manjši meri porabno blago; izvoz v Italijo, ki dosega včasih 80 odstotkov vsega izvoza, pa obsega v prvi vrsti mineralno olje in kože. Lani je znašal izvoz Italije v Albanija ca 63 milijonov lir, uvoz Italije iz Albanije pa ca 60 milijonov lir. Trgovska bilanca je v povprečnosti pasivna, in sicer za ca 10 milijonov zlatih frankov; l. 1938. je bilo pa obratno in je znašal izvoz 23 milijonov zlatih frankov, uvoz pa 10 milijonov.

Ko govorimo o frankih in lirah, moramo poznati njih relacijo. Beremo, da je relacija sledeča: 1 zlati frank = 6'50 (po drugih virih 6'25) lir. Albanska banka, ki med okupacijo par dni ni delala, je z 11. aprilom t. l. zopet pričela z delom. Albanski zlati frank se razdeli v 5 lekov in 100 centimov. Značilno je, da nosi lek podobo Aleksandra Velikega, ki ga štejejo Albanci za svojega. Do leta 1925. je poznala Albanija le obtok francoskih, avstrijskih, italijanskih, srbskih in grških novcev ter bankovcev. Leta 1925., ko se je tvorila nova država, si je ustanovila lastno vrednoto in si je izbrala zlati frank z 290,322 miligrami čiste vsebine.

*

Način naselitve ni enoten in se ravna po oblikovitosti dežele. Vobče prevladuje v obmorskem predelu strnjeni način naselitve, dočim vidimo v notranjosti široko raztegnjene gorske vasi. Tip hiš se menja po materialu, ki je ljudem na razpolago. V gorskih pokrajinah so hiše iz kamenja, mrke, kot kakšni zaboji, z redkimi majhnimi okni opremljene, večkrat za obrambo zgrajene. V severni Albaniji so razširjeni še posebni stolpi, ki služijo tudi za stanovanje, »skule«. Drugod zopet je spodnji del iz kamenja, zgornji iz lesa in ilovice, okna imajo normalno velikost, v gričevju in v nižini naletimo največkrat na gradbe iz surove ilovnate opeke — tako tudi v glavnem mestu Tirani — v siromašnih okrajih vidimo pogosto z ilovico zamazane koče iz vrbja itd.

Mesta se držijo bolj obale, dobimo jih pa tudi v notranjosti. Da se mesta ne razvijejo močnejše, tega so krive prometne razmere, ki so danes še zelo nezadostne. Zeleznice ni še nobene; o bodoči železnici Drač—Tirana beremo že celo vrsto let, da se gradi. Cestno omrežje je še zelo pomanjkljivo. Napram predvojnim časom je napredek pač izredno velik, tako da se moremo sedaj vsaj po najvažnejših cestah voziti z avtomobili; omenimo zveze Drač—Tirana, Tirana—Skadar, Drač—Elbasan—Korča, Valona—Tepelena, Valona—Saranda, Drač—Berat, Valona—Berat. Vseh važnih uporabnih cest je okoli 1200 km.

Velik del dežele pa večjemu prometu ni dostopen, tako vsa severna in severnovzhodna Albanija ter zaledje Berata. Edino prometno sredstvo v teh krajih je še zmeraj tovorna živina. Promet v podolžni smeri, torej v prvi vrsti od severa na jug, se vrši še danes pogosto po morju, seveda z inozemskimi ladjami. Pristanišča so vobče slaba in le Valono so moderno izgradili. Zveza z Italijo je ugodnejša kot zveza med posameznimi obrežnimi albanskimi mesti, kojih pristani so odprti in pozimi pogosto cele dneve blokirani od viharjev. Posledica tega je čudno glaseč se pojav, da na primer sever določene predmete iz Italije uvažajo, dočim jug iste predmete v Italijo izvažajo, in obratno. Nekaj let sem obratuje med najvažnejšimi mesti zračni promet. Obstoji italijanski načrt za zgradbo transbalkanske železnice Valona—Berat—Korča—Solun—Istanbul (Carigrad).

*

Med mesti omenimo najprvo Tirano, glavno mesto, okoli 20.000 prebivalcev. Leži na podnožju gorovja v pokrajinsko krasni in zdravi pokrajini. Avtomobilska cesta jo veže z Dračem, s peskom zasutim pristaniščem, ki ima komaj dobrih 5000 prebivalcev. Tu je bil stari slavni Dirahij, izhodišče Rimljanov na Balkanski polotok. Drugo pri-

stanišče je Valona, najboljše naravno pristanišče Albanije; čaka ga še lepa bodočnost. Tretje pristanišče se nahaja čisto doli na jugu, nasproti grškemu otoku Krfu; Albanci mu pravijo Saranda, Italijani Santi Quaranta. Je majhno, a ima živahen promet. Skrajni jug je v notranjosti izredno divji in težko dostopen. Imena so grška in slovanska; kajti do sem je segala slovanska kolonizacija za časa velike srbske države. Tam leži Argirokastro (10.000 preb.); prebivalci so dobri trgovci in zelo konservativni. V divji notranjosti, na vznožju 2480 m visokega Tomora — mnogo spominov na ledeniško dobo — ležeči Berat (10.000 preb.) je zelo romantično mesto, a proč od prometa.

Dolina Škumbe je najpripravnější prečna cesta Albanije; po njej je peljala prastara Via Egnatia od morja proti Solunu in naprej proti Carigradu. Ob izhodu doline v albansko gričevje leži v vroči in rodovitni ravnini Elbasan (10.000 preb.), ki je še popolnoma obdržal svoj orientalski značaj. Severno od Škumbe čepi visoko na gorskem pobočju Kruja (Kroja), znana po Skanderbegu, in gleda tja proti morju.

Severoalbanske Alpe so raztrgan in razsekan gorski zid (Prokletije), noter do poletja zasnežen, z mogočnimi ostanki ledeniške dobe, do 2700 m segajoč. Mnogo je v teh Alpah razsežnih pašnikov, ki nudijo hrano velikim čredam, prihajajočim poleti tja gor; bujne slike se ti nudijo, saj so severni Albanci še popolnoma ohranili svojo nošo in svoje običaje. Tukaj so rodovi najbolj razcepljeni in so borbe med njimi najhujše. S temi Alpami v ozadju leži ob južnem delu Skadarskega jezera Skadar (Škodra, 25.000 preb.), nekoč najznamenitejše in najmodernejšo mesto Albanije.

Daleč doli na jugovzhodu, ne daleč od 2590 m visokega obmejnega gorovja Gramos, naletimo na 800 m visoko ravnino, rodovitno in dobro obdelano, z mestom Korčo (26.000) preb. kot središčem. Mnogo je tukaj ljudi, ki so prišli nazaj iz Amerike, kamor so se bili izselili, in to se mestu in okoliškim vasem takoj pozna.

Čisto na vzhodu štrlijo v nebo najvišji vršaci Albanije, na meji proti Jugoslaviji, z mogočnim, nekdanj zaledenelim Korabom (2764 m), najvišjo albansko goro. Podlago tega gorstva tvorijo ogromni skladi mavea, ki se nam zdijo kot zimska snežna odeja. Morda so ravno ti skladi povzročili postanek toplih žvepljenih vrelecev v Piškopeji. Taki vreleci so tudi na jugoslovanski strani pri Debru. Obojih zdravilna moč je izredna.

*

Glede bodočega udejstvovanja Italije v Albaniji bomo podali par mnenj.

Prvo pravi, potem ko pové, da so tekstilije glavni uvozni predmet Albanije, sledeče: Poleg tekstilij so zelo važna tudi olja in masti, ki morajo služiti zelo razširjeni izdelavi sveč. Že doslej je bila Italija vodilna v oskrbovanju albanskega trga, čeprav se je v zadnjih letih opazala močnejša zveza z drugimi produkcijskimi državami, ki so močnejše prišle v ospredje, v prvi vrsti Japonska, koje blago se glede cen Albanem še najbolj prilaga.

Albanija se nahaja gospodarsko še popolnoma v položaju, ki odgovarja stoletni zaprtosti zaledja in težki dostopnosti gorovja. Sistematična ureditev in načrtno vodstvo pri odkrivanju Albanije bo iz te dežele

pastirjev mogla ustvariti najbrž važno pokrajino previškov za celo vrsto agrarnih produktov, obenem pa tudi za industrijske surovine in proizvode rudarstva, ki bi se organsko izborna vredili v italijansko gospodarstvo. Vobče je Albanija še vedno malo odkrita, bo pa pri intenzivnem gospodarstvu hitro oživila.

Drugo poročilo pravi (poročilo je iz Nemčije): Šele pomoč Italije je omogočila Albaniji razvoj njenega agrarnega delovanja in odkrivanja njenih zemeljskih zakladov, tako da so v zadnjih letih navezale tudi druge dežele živahnejše gospodarske stike z Albanijo. Pred političnim stremljenjem Italije, da vključi nasproti ležečo strateško važno deželico ob Adriji v interesno okrožje imperija, se je pojavilo že na koncu svetovne vojne tudi gospodarsko prizadevanje za vključitev Albanije v sodelovanje z Italijo, ki je bilo podčrtano s posojili Italije Albaniji. Tudi leta 1927. sklenjena in 1936. podaljšana italijansko-albanska prijateljska pogodba je poudarjala poleg zveznega značaja v prvi vrsti tudi gospodarski pomen razmerja med obema državama.

Italija je ustanovila v Albaniji lastne družbe z gospodarskimi nalogami, kojih delovanje na primer pri petroleju je v zvezi s sistematičnimi in z najnovejšimi tehničnimi sredstvi opremljenimi odkritji in vrtanji dovedlo do zaključkov, ki so produkcijo albanskega petroleja v letih 1927 do 1937 dvignili od 2500 na 70.000 ton. — Povedati pa moramo, da je albanski petrolej večinoma težko olje in nepripraven za produkcijo bencina. — Valona je že sedaj s petrolejem dobro preskrbljena. V pokrajini okoli Devolija dela približno 220 petrolejskih vrtalnih stolpov, ki so s cevmi zvezani s ca 70 km oddaljeno Valono; v Valoni so izgrajene sedaj najmodernejše nakladalne naprave. Italijanski uspehi so poklicali tudi druge inozemske velekoncerne na plan, tako Standard Oil Co in Anglo-Iranien Oil Co, ki sta pa kmalu Albanijo zapustila. Poleg Italijanov obstoji sedaj v Albaniji samo še ena francoska družba. Tako obstoji sedaj v Albaniji de facto italijanski petrolejski monopol in je vtaknila družba Azienda Italiana Petroli Albani do lanskega leta v produkcijo petroleja nad 200 milijonov lir. — V primeri z glavnico ameriških i. dr. koncernov je to vrlo malo. — Od albanskega petrolejskega izvoza prevzame Italija 60%, ostanek gre v sosedne balkanske dežele in v Francijo. S tem krije Italija precejšen del svoje petrolejske potrebe v Albaniji.

Tretje poročilo je izšlo v »Hamburger Wirtschaftsdienst«-u in prinaša med drugim sledeče ugotovitve: Albanci imajo malo zahtev. V poljedelstvu prevladujejo latifundije (veleposestva), a navadni kmet mora plačati 72 odstotkov precej visoko odmerjenih direktnih davkov. Za kulturo pripravi svet je izrabljen šele s 50 odstotki! Tu čakajo še velike naloge, ki ne bodo ravno lahke, ker zahtevajo socialno preosnovo. Z moderno agrarno politiko se bo mogla zlasti živinoreja razširiti in izpopolniti. Sir, ki je glavni produkt živinoreje, bo mogel občutno olajšati italijansko potrebo po surovinah za lanital. Seveda bo treba izpopolniti prometne zveze, da bo sir lahko dohajal do obale. — Geološko raziskovanje je šele v začetkih in bo morda odkrilo še marsikaj presenetljivega. Zelo majhna industrializacija pride italijanski industriji še kar prav. Pasivna trgovinska bilanca se izenačuje s pošiljkami v inozemstvu živečih Albancev.

Albanija, ta posebnovrstna, v svojem gospodarstvu in socialnih razmerah še skoraj srednjeveška dežela, bo imela brez dvoma še lep razvoj in je poklicana, da igra veliko vlogo, ne samo v politiki kot doslej, temveč tudi v gospodarstvu. Ima znatne gospodarske vrednote, bodisi v poljedelstvu in gozdarstvu kot v rudarstvu in v vodnih silah. Ljudstvo je nadarjeno in po večini napredku naklonjeno.

Dr. V. Š.

BOMBAŽ KOT GOSPODARSKI ČINITELJ

Newyorški trg bombaža in z njim vred ostale bombaževe borze sveta so v zadnjem času čimdalje bolj izpostavljeni obremenitvam, kakor vidimo to iz razprav ameriškega kongresa glede novega oblikovanja ameriške bombaževe politike. Izvoz bombaža iz Zedinjenih držav je znašal v času od 1. avgusta 1938 do 31. marca 1939 le 2,950.000 bal proti 4,900.000 balam v istih mesecih prejšnje sezije, kar je skoraj 40odstoten padec; država ima sedaj skoraj 12 milijonov bal ali 67 odstotkov trenutne ponudbe ameriškega bombaža pod svojo kontrolo. Na te bale je dala farmerjem predujme. V zmanjšanjem eksportu in v anormalnem podpiranju od strani države pride bombaževa kriza v polni ostrosti do izraza. Zopet enkrat je dospela bombaževa politika do točke, ki jo označajo nekateri javno za polom, opirajoč se na statistične podatke.

Po hudih debatah sta se v kongresu izoblikovali dve fronti: na eni strani je Roosevelt, ki zagovarja izrazit dumping, s tem, da se izvoz v svrhu zopetne dobave zgubljenih prodajnih trgov finančno olajša; na drugi strani stoji blok bombaževih senatorjev okoli Smith-Bankheada, ki zagovarja manj radikalno spremembo dosedanje politike. Po načrtih predsednika naj bi se 8 milijonov bal vladnega bombaža oddalo farmerjem po nizkih cenah in naj bi se za njih izvoz dovolila farmerjem še vladna podpora. Omenjeni senatorji so temu nasproti zagovarjali stališče, naj ima Amerika sama dobiček od nizkih cen, ne pa inozemstvo. Predlogi te skupine se glasijo: prodaja predujmnega bombaža z znižanjem 3 do 5 centov, če se farmerji sami zavežejo do enakovredne omejitve nove produkcije, dalje dodatne podpore 3 centov za funt onim farmerjem, ki imajo rajši prosto prodajo kot pa predujme. Senat se je izrekel proti Rooseveltu; sedaj je bil sprejet predlog, ki se giblje v črtah Smitha: na leto naj se proda iz vladne zaloge 3 milijone bal z zgubo 4 do 5 centov onim farmerjem nazaj, ki bodo pridelovalni prostor letos in naprej razmerno reducirali. Vlada bi zgubila torej vsako leto okoli 75 milij. dolarjev.

Predlog se vidi v prvem trenutku prav primeren, ker predvideva postopno znižanje zalog ob redukciji pridelka. Vseeno se pa pojavijo veliki pomisleki: farmer bo za svojo zemljo mogel navesti le povprečen pridelek, da ga dá za podlago preračunu pri zopetnem nakupu vladnega bombaža; pri omejitvi pridelovalnega areala bo pa izbral manj dobro zemljo in bo ostanek tem intenzivneje obdelal. Od Smitha nameravana enačba »zopetni nakup proti razmerni odpovedi na produkcijo« se torej ne da vedno rešiti. Dalje je vprašanje predujmov samo na sebi nejasno, in ravno ti predujmi so bistveno soodločevali pri ohromelosti trga. Smithov načrt je podoben operaciji, ki ne prodre do izžari-

šča bolezní. Ne pomeni nič drugega kot zavlačevanje krize, ki bi pri vseh udeleženih moralo zapustiti čut, da niso nič drugega dobili kot kratek odmor. S sprejetjem novega načrta v senatu še davno ni izgovorjena zadnja beseda, in to tem manj, ker bi spričo že precejšnjega napredka v predelih za novi pridelek omejitev areala zadela na velike težkoče in je že zato hitro funkcioniranje načrta malo verjetno. Vprašanje je tudi, če se bo dal Roosevelt, kojega mnenje zastopajo vrh tega tudi administrativne oblasti, enostavno potisniti ob stran, ali, bolje rečeno, če se bo dal odvrniti od svojih sedanjih nazorov. Po pravici je bombažev trg v New Yorku te dogodke sodil zelo rezervirano; kriza še ni rešena, jasna nova orientacija se še ni izvršila. Tudi vprašanje eksportnih podpor kljub odklonilnemu stališču senata najbrž še ni rešeno.

Bombaževa kriza in bombaževa politika sta problema, ki segata daleč preko okvira Zedinjenih držav in ki merodajno tangirata gospodarsko dogajanje v mnogih drugih državah. Podamo seznam, v katerem je izračunan delež bombaževega eksporta na vsem eksportu (številke veljajo razen pri Indiji za koledarska leta; pri Indiji pomeni fiskalno leto dobo od 1. aprila do prihodnjega 31. marca, zadnji stolpec pri Indiji velja za dobo od aprila do decembra 1938, pri Peruju obsegajo podatki leta 1938. dobo od januarja do oktobra).

U. S. A.:	1936	1937	1938
Skupni eksport v milijonih dolarjev	2455'9	3345'2	3094'1
Eksport bombaža v milijonih dolarjev	361'0	368'7	228'7
Delež bombaža v skupnem eksportu v %	14'9	11'2	7'3
Egipt:			
Skupni eksport v milij. egipt. funtov	33'9	40'6	30'1
Eksport bombaža v milij. egipt. funtov	25'0	29'0	21'2
Delež bombaža v skupnem eksportu v %	73'9	71'5	70'5
Indija:			
Skupni eksport v milijonih rupij	1961'0	1890'0	1224'0
Eksport bombaža v milijonih rupij	444'0	290'0	163'0
Delež bombaža v skupnem eksportu v %	22'7	15'4	13'3
Brazilija:			
Skupni eksport v milijonih zlatih funtov	39'1	42'5	35'9
Eksport bombaža v milijonih zlatih funtov	7'8	8'2	6'6
Delež bombaža v skupnem eksportu v %	20'0	19'3	18'4
Peru:			
Skupni eksport v milijonih soles	335'8	365'4	272'8
Eksport bombaža v milijonih soles	91'5	88'8	46'0
Delež bombaža v skupnem eksportu v %	27'2	24'3	16'9

Poleg tega zaznamujejo sledeče dežele pri splošnem eksportu naslednji delež v eksportu bombaža:

	1936	1937	1938
Sudân (egiptsko-britanski)	60'2	66'4	61'9
Uganda (britanska)	75'0	74'0	ni še podatkov
Tanganjika (britanska)	14'2	12'1	10'3

Na podlagi navedenih številk moremo razumeti, da je Rooseveltov predlog hudo odjeknil ne le v Zedinjenih državah, temveč tudi v marsikateri drugi deželi. V U. S. A. je bombaž važen gospodarski činitelj, a ni njih eksistenčno vprašanje. Pravo eksistenčno vprašanje postane bombaž šele v afriških deželah; saj tvori tam izvoz bombaža od 60 do 75% vsega izvoza, z izjemo Tanganjike, ki za kulturo bombaža ni tako pripravna kot so Egipt, Sudân in Uganda.

Ce variramo staro besedo, da je Egipt dar Nila, moremo danes reči, da je egiptsko gospodarstvo gospodarstvo bombaža. Seveda je pa to za Egipt kaj malo razveseljivo. Senčne strani monokulture — če se namreč oprimemo skoraj izključno le ene kulture — se v Egiptu kaj jasno pokažejo. Egipaska trgovska bilanca, ki je bila v letih 1936. in 1937. z 2'6 oziroma z 2'4 milij. egiptskih funtov aktivna, je postala leta 1938. s 6'8 milij. funtov pasivna. Govorice o podvrednotenju funta, o prepovedi izvoza glavnice itd. so bile sicer oficijelno dementirane, a ne da se tajiti, da postavljajo nizke bombaževe cene Egipt pred resna vprašanja; te cene so bile vrh tega spremljane od kvantitativnega padca prodaje: eksportna zguba v letu 1938. je bila po množini 11'2odstotna, po vrednosti 27odstotna. Bombažev gospodarstvo ob Nilu zavisi z dosti več kot 90 odstotki od eksporta; lokalna potreba je napram eksportu majhna. Najnovejši razvoj bombaževga problema bo morda za Egipt pobuda, da bo z raznimi vrstami razširil poljedelsko produkcijsko bazo in da bo intenziviral industrijo, s čimer bi se ubranil nevarnosti monokulture in bi razvil gospodarstvo, ki bi bilo bolj trdno proti motnjam. Nevarnost bombaževga monokulture v Egiptu se je posebno jasno pokazala v svetovni vojni. Prej je Egipt sejal v prvi vrsti pšenico; nekaj let pred svetovno vojno je pa prešel k bombaževi kulturi, in ko je vojna izbruhnila, je bil naenkrat brez kruha. Le z veliko težavo so Angleži preskrbovali Egipt z žitom.

Poleg Egipta živita od bombaža, kot rečeno, tudi Sudân in Uganda; kakor v Egiptu je tudi v Sudânu dovedel padeč eksporta do deficita v trgovski bilanci.

V Indiji je bil bombaž še leta 1936./37. v zunanji trgovini neoporečno vodilni proizvod. V letu 1937./38. so se pa v močni izmeri pojavili fabrikati in preja iz džute; v devetih mesecih april—december 1938 so ti proizvodi prevzeli v zunanji trgovini vodstvo ter so potisnili bombaž na drugo mesto. Po letnem poročilu centralnega bombaževga odbora v Bombayu je bilo v letu 1937/38. ob trgovskem pridelku vzhodnoindijskega bombaža v višini 6,300.000 bal porabljenih v domači industriji okoli 3 milijone bal in v domačem predilništvu okoli 450.000 bal, kar je skupaj ca. 55% pridelka. Vsled te opore v domači industriji napadi krize v Indiji niso tako močno izraženi kot v Egiptu, pri čemer so seveda skupički tudi za indijsko gospodarstvo velikega pomena.

Med južnoameriškimi državami je zlasti trgovska bilanca Brazilije in Perúja močno pod vplivom bombaža. Pri Perúju je bil pri tem odstotni padeč v preteklem letu 1938. bistveno večji kot v Braziliji. Izgradba brazilskega bombažnega gospodarstva datira iz novejših dni. Pričela se je leta 1933.; od 82.000 ton v letu 1933. je narasla produkcija na 460.000 ton v letu 1938, izvoz je pa narasel v istem času od 11.000 na 269.000 ton. Če govorimo o Braziliji, mislimo vedno v prvi vrsti na kavo. Kava ima res tudi danes še prvo mesto v brazilski zunanji trgovini, a izvršila se je v toliko sprememba, da Brazilija danes ni več dežela kavine

monokulture v prejšnjem smislu, temveč da je poleg nje prispel bombaž v krog vodilnih proizvodov. Sledeči seznam nam pokaže spremembo:

Izvoz Brazilije	1933	1937	1938
Kava v milijonih vreč	15'4	12'1	17'3
Kava v milijonih zlatih funtov	26'1	17'8	16'2
Delež kave v skupnem eksportu v %	73'0	27'0	45'0
Bombaž v tisočih ton	11'0	236'0	269'0
Bombaž v milijonih zlatih funtov	0'4	8'2	6'6
Delež bombaža v skupnem eksportu v %	1'2	19'3	18'4

Prav velike spremembe opazimo. Finančni donos kavinega eksporta se je izredno poslabšal. Glede na novo orientacijo brazilske kavine politike se je v preteklem letu sicer posrečilo, da so izvoz kvantitativno zopet zelo dvignili, a to se je zgodilo na stroške skupička, ki je bil kljub večjemu številu vreč manjši kot v letu prej; povprečna cena za izvoženo vrečo je bila leta 1938. ca. 19 zlatih šilingov proti 31 v letu 1937. Tudi pri bombažu je bil kljub večji množini izvoženega blaga finančni zaključek za ca. 20% manjši. Skupni izvozni previšek Brazilije, ki je znašal v letih 1934., 1935. in 1936. ca. 9'7, 5'6 in 9'0 milij. zlatih funtov, je padel leta 1937. na 1'9 milij. in leta 1938. celó na 0'03 milij. zlatih funtov.

Razmere torej niso bog ve kako razveseljive. Spričo močnega padca povprečnega skupička za kavo bi nadaljnje poslabšanje bombaževe cene moglo imeti za posledico resno poostritev brazilskega gospodarskega položaja; zato je bombaževa politika v Zedinjenih državah zlasti za Brazilijo problem prvega reda. Ne smemo pozabiti, da je oblikovanje bombaževih cen v Zedinjenih državah še vedno za vse trge merodajno. Tudi če si morejo posamezne dežele z zaračunskimi dogovori ali z drugimi obvezami — tako hoče na primer Egipt napraviti uvoz bombaževe tkanine odvisen od nakupa egiptskega bombaža — zagotoviti kvantitativni izvoz, se jim pa doslej še ni posrečilo, da bi se odtegnile vplivu New Yorka na cene. Da bi moralo vodstvo v mednarodnem oblikovanju bombaževih cen naložiti Zedinjenim državam posebno mero odgovornosti, ni treba še posebej poudarjati. V zvezi z razgovori brazilskega zunanjega ministra Aranha (nh = nj) v Washingtonu so se pojavili načrti, ki merijo na razširjenje takih produkcijskih panog v Braziliji, ki ne konkurirajo z ameriškimi proizvodi (kavčuk, tropsko sadje); dalje razpravljajo o ustanovitvi železne industrije tam, kjer je še ni, o pospeševanju premogovne produkcije, o razširjenju vinogradništva, da bi se omilila odvisnost od kave in bombaža ter bi se doseglo zboljšanje plačilne bilance. Ti načrti predvidevajo seveda večjo inozemsko glavnico in se bodo mogli šele polagoma uresničiti. Dotedaj pa ostanejo skupički od kave in bombaža merodajni, kar ima za posledico največjo pozornost Brazilije za bodoče oblikovanje agrarne politike v U. S. A.

Izvoz bombaža iz Zedinjenih držav je v preteklem letu s 4,300.000 balami prišel na tako nizko stopnjo, kakor ni bil že več kot petdeset let. Bombaž, ki je bil v ameriškem eksportu tradicionalno prvi proizvod, se je moral umakniti lani s prvega mesta avtomobilom in avtomobilnim sestavnim delom, ki so z 270'4 milij. dol. izvozne vrednosti dosegli 8'7% eksportnih zaključkov; bombaž, kot smo videli, je padel na 7'3%. Vsekakor bo pa marsikoga gotovo presenetilo dejstvo, da odstotni delež bombaža v

izvozu Zedinjenih držav ne pride toliko do veljave kot v drugih državah; to se pravi: drugim državam nastanejo iz zaostitve bombaževe krize, če gledamo to z vidika skupnega gospodarstva, mnogo resnejše težave kot Zedinjenim državam, zlasti še, ker ne morejo svojim farmerjem nuditi one finančne opore kot so je deležni farmerji v U. S. A. Od svetovne porabe ameriškega bombaža v letu 1936/37. v višini 13,100.000 bal je prišlo 7,900.000 bal na lastni konsum v U. S. A., v naslednjem letu pa od 10 milijonov 900.000 bal ca. 5,700.000 bal. V tekoči seziji 1938/39 je poraba bombaža v ameriški industriji zopet boljša kot v času zadnjeletnega konjunktturnega padca, a celo majhni pridelek v iznosu 12 milijonov bal, kot je bil v preteklem letu, pomeni eksportno potrebo skoraj 50 odstotkov, to se pravi izvoz med 5 in 6 milijoni bal. V osmih mesecih avgust—marec tekočega pridelovalnega leta je bilo pa izvoženih samo tri milijone bal in je od ostalih štirih mesecev težko pričakovati, da bi izvozili še nadaljnjih dva do tri milijone bal.

Zedinjene države so torej resnično pred resnim problemom in se bo treba odločiti tako ali tako. Če naj se bombažovo gospodarstvo Zedinjenih držav obdrži v dosedanjem okviru, je pospeševanje eksporta in skrb za prodajne trge neogibno potrebno; lastna potreba v Ameriki bi farmerjem tudi ob najsijajnejši konjunkturi ne mogla jamčiti eksistence. Na aktiviranje eksporta pa ni mogoče misliti, če se agrarna politika ne zrahlja in se ne doseže preostejše oblikovanje cen. Nova orientacija bombaževe politike, kateri se trajno ne bo dalo ogniti, rodi torej resne in dalekosežne probleme, ne samo za Zedinjene države, temveč povsod tam, kjer je bombaž med vodilnimi gospodarskimi činitelji, kot v Egiptu, Indiji, Braziliji, Perúju, Sudânu, Ugandi. Zlasti sta zelo močno prizadeti v svojem gospodarskem razvoju Severna Afrika in Južna Amerika.

Rooseveltu in Smithu se je pridružil prav v zadnjem času še Cordell Hull s čisto novim načrtom. Položaja farmerjev noče izboljšati s podporami in premijami, temveč opozarja na klavzulo, ki jo je vstavil v angleško-ameriško trgovsko pogodbo in ki govori o »takojšni lahki dosegljivosti medsebojnih surovinskih virov«. Z vidika Američanov bi bila ta klavzula izredno pripravna, da se U. S. A. znebijo svojih odvišnih milijonov bal. Hull stavi predlog, naj se odpravijo dosedanje subvencije in premije in naj se ameriške bombaževe zaloge enostavno zamenjajo za kavčuk in cin, s katerima razpolagajo zapadne evropske sile. Tako bi se ameriška vlada znebila velikanskih skrbi. Dalje pravi Hull, naj bi se poleg bombaža zamenjala tudi še ameriška pšenica za kavčuk in cin. Hull misli, da bi zapadne evropske države, med katerimi pridejo v prvi vrsti v poštev Anglija, Holandija in Belgija, te zaloge bombaža in pšenice spravile v strateška skladišča surovin kot zaloge, ki so važne za vojno. Ravno to naziranje, da sta bombaž in pšenica za vojno važni surovini, se zdi Hullu najbolj prepričevalno. Proti Hullovemu načrtu so se pa takoj pojavili nasprotni glasovi, ki pravijo, da je načrt enostransko ameriški. Saj imajo angleške predilnice v Sudânu in Egiptu itd. svoje lastne bombaževe plantaže. Izhod je res težak.

*

Ko smo pri Braziliji govorili o kavi in bombažu, smo posebej mislili napisati še nekaj besed o restrikciji kavine produkcije. One brazilske države, ki v prvi vrsti proizvajajo kavo, so pred

kratkim sklenile, da bodo omejitve produkcije v dosedanji obliki nadaljevale še dve leti, čeprav se je statistično položaj vsled majhnega pridelka 1938/39 in vsled ugodnega prodajnega razvoja v preteklem letu zboljšal. Še vedno pa se niso mogli odločiti, da bi zamenjali zamudni in dragi način uničevanja s kakšnim bolj racionalnim, na primer s trebljenjem odvišnih kavinih grmov. Od začetka uničevanja kave so uničili že več kot 65 milijonov vreč, kar odgovarja več kot štiriletnemu svetovnemu konsumu brazilske kave.

Za leto 1939/40. je bilo sklenjeno, da se mora od navadnih vrst tako kakor lani oddati uradu za kavo 30odstotna žrtvena kvota proti minimalni odškodnini. Od ostalih 70% se more 40% prosto prodati, 30% se pa mora toliko časa zadržati doma, da dovoli urad za kavo odhod preko morja. Od boljših vrst znaša žrtvena kvota le 15%, a urad za kavo si je pridržal še natančnejšo ureditev izvoza za ves farmerjem preostali pridelek. Za razne države so še posebne izjeme.

Skupni pridelek v letu 1939/40. je cenjen na več ko 20 milijonov vreč; samo za državo Sao Paulo računajo na ca. 16 milijonov vreč. V letu 1937/38. je znašal skupni pridelek vse Brazilije ca. 18 milijonov vreč. Upoštevajoč vse okoliščine prihajajo do zaključka, da bo v letu 1939/40. uničenih zopet 3,5 do 4 milijone vreč.

Narodni urad za kavo, ki skuša na ta način obdržati statistično tržno ravnovesje, bo podaljšan do leta 1941. Od 1. julija 1940 dalje bo dovoljeval zopet koncesije za nove in nadomestne nasade. Zir.

SVETOVNI BLAGOVNI TRGI NEODLOČENI

Na mednarodnih surovinskih trgih se letos doslej ni mogla izoblikovati določena vrsta cen. Povpraševanje v večjem obsegu je bilo omejeno le na redke tržne predmete, tako na volno, svilo, surovo džuto in delno tudi na sladkor in baker. Dobro se je držala skupina tekstilnih trgov ter skupina pisanih kovin. Padeč v izmeri 3 do 8% so zaznamovali britansko-indijski čaj, koruza, rž, brazilska kava, slanina, kopra, palmovo olje, bombaž, konoplja manila, surovi kavčuk; drugi padci so bili manjši. Zelo je kolebal svinec, zaključek pa ni bil dosti spremenjen. Novi beg zlatá v Zedinjene države, o katerem poročamo tudi na drugem mestu, je pripomogel k nalahnemu zboljšanju londonske zlate notacije.

Ze itak nizka cena pšenice ter politična napetost sta glavna činitelja, da cene niso močnejše padle. Ameriški pridelek ozimne pšenice cenijo na 550 milijonov bušlov, kar je nekoliko več kot prej. Veliki neprodani eksportni previšek Argentine je za to deželo ne manj važna skrb kot za ostale produkcijske dežele in za ves trgovski svet. Gospodarski dogovor med Nemčijo in Romunijo pomeni za prekomorsko pšenico precejšnjo utesnitev.

Med kolonialnim blagom je bila kava nekoliko slabša, dočim si je sladkor malo opomogel. Pred kratkim sklenjeno ponovno podaljšanje uničevanja brazilske kave je napravilo velike konsumente zopet bolj oprezne; kajti v takšnih okoliščinah se prevzem dolgoročnih obvez kaj malo izplača. — Svetovna poraba sladkorja se razvija na prav za-

dovoljiv način. V primeri z isto dobo lanskega leta je notacija sladkorja letos za ca. 15 odstotkov višja, kar je spričo splošne stagnacije v razvoju svetovnega trga vsekakor prav značilen pojav. — Na londonski avkciji čaja je bila omenjena slabost britansko-indijskega čaja deloma tudi v zvezi z zmanjšano povprečno kvaliteto. Vobče so še vedno velike čajeve zaloge precejšnja ovira za dvig prodaje in za zboljšanje skupička.

Na trgih vlaken je bila tendenca skoz in skoz trdna, razen pri bombažu, ki se je nagibal k slabosti. Roosevelt hoče učvrstiti tendenco bombaža s tem, da bi se izvozilo 8 milijonov bal odvišnega bombaža, pri čemer dobijo farmerji raznovrstne olajšave; nekateri senatorji so pa proti temu načrtu in želijo subvencijo ameriških porabnikov nanesto inozemskih. Zaenkrat še ni nič odločeno. Na trgu v New Yorku so cene le malo padle, drugod pa do 6%, zlasti egiptske in vzhodno-indijske vrste. — Na avkcijah volne v Avstraliji se je izbira boljših kvalitete že občutno zmanjšala. Glavni del ponudbe je sprejela zopet Anglija. Cene se niso spremenile, če jih primerjamo s cenami od srede decembra lanskega leta. — Tendenco surove svile je bila v marcu izpostavljena večkratnemu kolebanju, v začetku aprila se je pa v New Yorku zelo popravila in je bila prodaja prav živahna. Notacije so dosegle skoraj dosednji rekord, ki je izkazan z 2'23 dol. Močna poraba svile v ameriški industriji in v Japonski sami ter zelo pičle zaloge sta še nadalje merodajna za navzgorno tendenco. — Surova džuta je na prehodu marec—april dosegla s 24⁵/₈ funta dosednji rekord. Merodajno za hausse so vplivala angleška naročila za vreče, ki jih napolnijo s peskom — del oboroževalnega načrta —, obenem pa tudi okoliščina, da so zaloge iz starega pridelka nenavadno pičle ter da se skušajo prodajaleci izogniti vsakemu pritisku na cene. — Vzhodnoevropski trgi lanú so še kar naprej trdni. Sicer latvijska monopolna uprava že dalj časa ni izvršila večjih prodaj, vendar je pa veselje do nakupa od strani angleških predilnic v zadnjem času zopet večje.

Razpoloženje na trgu bakra je bilo glede na pisane kovine razmeroma še najboljše. Nizko stanje londonske notacije daje gotovo pobudo za nakup. Dalje skrbi nadaljevanje oboroževalne konjunktore za precej enako porabo bakra pri mednarodni predelujoči industriji. — Mednarodni odbor cina je odredil znižanje splošne kvote od 45 na 40⁵/₈. V zadnjih mesecih so dežele, v katerih je odrejena restrikcija produkcije, ca. 7000 ton cina več izvozile kot je bilo dovoljeno; ti nadeksporti bodo v bodočih mesecih odpravljeni. Odbor cina upa, da se bo pogodil tudi z Belgijo in Bolivijo, kakor se je pogodil že z ostalimi produkcijskimi deželami. — Svinec in cink sta precej brezbarvna in sta prišla šele v zadnjem času pod pritisk cen. Na trgu svinca je bila opaziti nekoliko prostejša ponudba od strani producentov, dočim se je cink tudi pri nižanih cenah težko prodajal. — Srebro je vseskoz stalno; na londonskem trgu je padla notica enkrat od 20'56 na 19'94 pence, in se je na tej podlagi pojavilo nekaj zanimanja od strani Indijcev in Američanov.

Položaj na trgu kavčuka je bil pod vplivom motilnih momentov, ki so se nahajali izven trga; v začetku doseženo zboljšanje je kmalu zopet izginilo. Samnasebi govori statistični položaj o zalogah prav za prav za to, da bi se morale cene nalahno dvigniti. Razlago za manjšo odporno zmožnost kavčukovega trga nam dajo sledeča dejstva: Prodiranje sintetičnega kavčuka, precej presenetljivo nastopivši padec avtomobilne pro-

dukcije v Zedinjenih državah in s tem v zvezi manjša poraba kavčukovih pnevmatik ter majhni obseg doslej izvršene predprodaje za leto 1939. In ker so U. S. A. največji porabnik surovega kavčuka, imajo seveda one merodajni vpliv na oblikovanje kavčukove cene.

Podamo običajni seznam:

Blago	Borza	Začetek januarja 1939	Začetek marcha 1939	April 1939
Pšenica	Chicago	71—	68'37	67'25
Kava	New York	4'24	4'28	4'17
Surovi sladkor	London	6/4	6/2	6/6
Bombaž	New York	8'02	8'06	7'90
Volna	Bradford	25—	25—	24'50
Lan	Leningrad	50—	50—	50—
Džuta	London	19'75	23'75	24'50
Konoplja	London	16'75	16'75	16'75
Baker	New York	11'25	11'25	11'25
Cin	New York	46'50	46—	46'50
Svinec	London	14'94	14'30	14'20
Cink	London	13'75	13'56	13'06
Srebro	New York	42'75	42'75	42'75
Kavčuk	New York	16'18	16'62	15'93

SVETOVNA TRGOVINA MIRNA

V mednarodni blagovni izmenjavi so se tudi v 4. lanskem četrtletju kazali znaki depresije. Prometna vrednost med 53 državami, ki predstavljajo nad 90% svetovne trgovine, izmenjanega blaga se je sicer od 3. do 4. lanskega četrtletja zvišala za 6'5%, prometni obseg celó za 10%, a moramo pomisliti, da je naraščanje prometa v teh mesecih vsled prevažanja poljedelskih pridelkov običajno in da lanski dvig ni bil tako velik kot v prejšnjih letih. Tako na primer je narasla svetovna trgovina od 3. na 4. četrtletje v povprečnosti let 1925/28 za 11'3% in v letih 1932/36 za 10'5%. Če izločimo sezijske vplive, ne moremo govoriti o kakšnem napredku trgovine, temveč obratno. Povprečna vrednost prodanega blaga je bila v 4. lanskem četrtletju za 4% nižja kot v tretjem in za 10 do 11% nižja kot v 4. predlanskem četrtletju.

Najmanj se je razvijal uvoz evropskih dežel in je narasel proti 3. četrtletju samo za 3'2%, dočim je narasel v prejšnjih letih v isti dobi do 11%. Slab je bil zlasti uvoz Velike Britanije, kar pripisujejo padcu gospodarskega delovanja. Tudi v jugovzhodni Evropi — razen v Bolgariji in Ogrski — je uvoz padel ali pa vsaj ni dosegel uvoza prejšnjih let. Da je bil v Češkoslovaški uvoz manjši kot sicer, je umljivo samo ob sebi. Na drugi strani je pa uvoz šel v nekaterih deželah visoko nad običajno mero, tako v Švici za 7'5%, v Nemčiji za 8'1%, v Franciji za 7'9%, v Švedski za 11'2%, v Bolgariji za 12'3%, v Italiji za 13'1%, v Irski za 13'7% in v Ogrski za 22'2%. — Izvoz evropskih dežel se je proti prejšnjemu četrtletju dobro razvijal in je narasel za 9'8% proti 8'8% v povprečnosti prejšnjih let.

V prekomorskih deželah se je izvoz pravtako bolje razvijal kot uvoz, +10'1% proti 3'9%. Če pa primerjamo ta razvoj z razvojem prejšnjih let,

vidimo, da je izvoz znatno bolj nazadoval kot uvoz; v povprečnosti let 1925/28 na primer je narasel uvoz za 5%, izvoz pa za 20'8%. Gibanje cen in pa rezerviranost evropskih industrijskih dežel sta v prvi vrsti povzročila ta razvoj. Uvoz prekomorskih industrijskih dežel se je pa nasprotno zopet zvišal. Predvsem je zopet narasel uvoz Zedinjenih držav, ki je do srede leta padal. V 3. četrtletju je narasel za 5'2%, v četrtletju za 11'2%. Tudi uvoz prekomorskih surovinskih dežel se je povečini pomnožil, čeprav navadno le malo. Izvoz je v večini prekomorskih dežel narasel, v U. S. A. na primer za 13'4%, v Avstraliji za 47%, v Kanadi za 17'2%. Vendar pa ta sezijski dvig ni bil tolik kot v prejšnjih letih.

Bodoče izgleda za svetovno trgovino so v začetku tekočega leta kaj malo ugodno ocenjevali. Ker bomo kmalu dobili statistiko za prvo letošnje četrtletje, bomo videli, ali je bil pesimizem upravičen ali ne.

NARODNI DOHODKI JUGOSLAVIJE

Za konec leta 1937. so bili cenjeni narodni dohodki Jugoslavije s 44221 milijoni dinarjev. Od tega pride na poljedelstvo — tu je všteta tudi živinoreja, dalje ribarstvo in devet desetih domačega predelovanja — 22053 milijonov; na gozdarstvo 14228 milijonov — všteto je rudarstvo, industrija, obrt, ena desetina domačega predelovanja, stavbnišvo —. Trgovina vzame skupaj s kreditnimi in zavarovalnimi zavodi 4780 milijonov, promet in poštna služba 3101 milij. Ostali znesek se porazdeli na manjše oddelke. Narodni dohodki leta 1937. so bili za 1876 milijonov din večji kot leta 1936. in za 6636 milij. din večji kot leta 1935., ki je bilo pač leto popolne krize. Zaostali so pa za 25'5% za dohodki let 1925 in 1926. Pri tem moramo pripomniti, da je prebivalstvo Jugoslavije od leta 1925. na leto 1937. naraslo za dva milijona oseb, da je torej gornje navedeni indeks v iznosu 25'5% še izdatno večji. Ker je bila lanska letina pri nas dobra, se računa za leto 1938. z nadaljnjim porastom narodnih dohodkov; podatkov doslej še nimamo. Če računamo, da je imela Jugoslavija v letih 1925. in 1926. okoli 12,500.000 prebivalcev, leta 1937. pa okoli 14,500.000, vidimo, da je prišlo pred dobrim desetletjem na vsakega prebivalca okrog 4700 din narodnega dohodka, leta 1937. pa samo še okrog 3000 din.

NAŠE GOSPODARSTVO SPOMLADI LETA 1939.

Svetovnopolični dogodki se vrste s skoro bliskovito naglico in naravno s svojim potekom vplivajo tudi na razvoj svetovnega in našega gospodarstva. Vendar pa moramo že v naprej reči, da posledice le niso tako hude, kot si nekateri predstavljajo v prvem trenutku in v prvi osuplosti. Številke o poteku svetovne konjunktura kažejo, da svetovna konjunktura, razen na borzah, ne doživlja onih pretresljajev, katere bi mogoče pričakovali ljudje izven gospodarskih krogov.

Od našega zadnjega poročila sem smo doživeli konec samostojnosti Češkoslovaške in njen razpad v tri dele: v Češko in Moravsko, ki sta postali protektorat Nemčije, v Slovaško, ki je morala odstopiti del svojega ozemlja Madžarski, sama pa je postala samostojna država pod nemškimi varstvom, dočim si je Madžarska osvojila Karpatsko Ukrajino in s tem postala neposredna sosedja Poljske, kar si je že dolgo želela. Ti dogodki so imeli tudi posledice v gospodar-

skem življenju. Predvsem moramo omeniti, da z Ukrajino nismo imeli skoro nobenih trgovinskih in drugih stikov, tako da nas to ni prizadelo. Je pa zasedba Ukrajine po Madžarski važna radi tega, ker bo s tem pridobila Madžarska veliko lesa in se bodo njene uvozne potrebe znatno zmanjšale. Izračunano je, da bo odslej uvoz drv na Madžarsko skoro popolnoma nepotreben, nadalje tudi uvoz stavbnega lesa iz listnatega drevja, dočim bo Madžarska potrebovala edino še manjše količine stavbnega lesa iz igličastega drevja. To pomeni udarec tudi za Slovenijo. Iz statistike za leto 1937. posnemamo, da je šlo tedaj na Madžarsko z naših železniških postaj: 722 ton celuloznega lesa, 30 ton drv, 1.581 ton hlodov, 276 ton lesnih ekstraktov, 20 ton lesnih izdelkov, 15 ton orehovitih desk, 830 ton pragov, 5.653 ton rezanega lesa, 259 ton sodov, 3.937 ton tesanega lesa. Skupni slovenski izvoz lesa po železnici je znašal leta 1937. na Madžarsko 13.323 ton.

Tudi s Slovaško nismo imeli posebnih trgovinskih stikov. Le nekatere velike industrije, ki so delale na Slovaškem, so imele odjemalce tudi pri nas. Je pa vsa naša trgovina s Slovaško popolnoma zastala, ker so se pojavile tudi valutne težave. Slovaška je uvedla nov denar, počakati je bilo tudi na razčiščenje vprašanja kliringa itd. Upati je, da se bodo postopno stiki obnovili.

Drugačna pa je bila stvar s Češko in Moravsko, takozvanimi historičnimi deželami, ki so prišle pod nemški protektorat. S temi smo imeli gospodarske stike, ki so izvirali iz dolgoletnih zvez naših uvoznikov in izvoznikov s češko trgovino. Te zveze datirajo še iz predvojnih časov, ko smo se učili pri Čehih borbe za gospodarsko samostojnost, za gospodarsko organizacijo naroda kakor so nam tudi Čehi v tej borbi dostikrat prav uspešno in koristno pomagali. Roko v roki so šla marsikdaj prizadevanja Slovencev in Čehov na gospodarskem polju. Spominjamo se, da je bil le s češko pomočjo osnovana prva slovenska banka v obliki delniške družbe: Ljubljanska kreditna banka, ki se je danes razvila v mogočno denarno napravo z vejami v Zagrebu in Beogradu. Pri tem delu Čehi niso sodelovali samo s kapitalom, ampak tudi z dejansko drugo pomočjo: dali so nam tudi vodilno uradništvo za novi zavod.

Z zasedbo Češke in Moravske po nemških četah je nastal v naši trgovini s tema dvema ozemljema občuten zastoj. Ta zastoj se je zlasti občutil v naši izvojni trgovini, ki je skoro popolnoma prenehala, na drugi strani pa smo posledice tega kaj kmalu čutili v našem uvozu. Prav posebno pa se bodo čutile posledice v našem deviznem gospodarstvu. Že lani po priključku Avstrije in sudetsko-nemških krajev Nemčiji smo čutili, da se je zmanjšal uvoz bombažnih predv iz teh dežel. To je nastalo radi razumljivega razloga, ker mora Nemčija uvoženi bombaž, ki ga predeluje v predivo, večinoma plačevati v devizah in naravno nima interesa prodajati predivo dalje v kliringu. Vendar so nam merodajni faktorji obljubili, da bomo predivo še nadalje dobivali v kliringu. Vendar je vprašanje časa, kako dolgo bo to šlo. Poleg tega moramo upoštevati še važno dejstvo, da nam je Češka dobavljala skozi kliring mnogo predmetov, katere bomo morali odslej plačevati v devizah, kar bo še bolj obremenilo našo bilanco z deviznimi državami.

Vprašanje kliringškega prometa z Nemčijo in Češkoslovaško je s tem zopet stopilo v ospredje. V naslednjem navajamo nekaj podatkov o razvoju naših kliringov s tremi najvažnejšimi državami v zadnjih tednih:

	Aktivni kliring	Pasivna kliringa	
	Nemčija milij. mark	Češkoslovaška milij. kron	Italija milij. din
28. februarja	20,35	98,35	10,87
15. marca	20,3	74,25	21,4
31. marca	18,1	64,4	31,15
15. aprila	15,65	34,4	33,5

Iz teh števil lahko sklepamo, da je naš izvoz v te države nekoliko zastajal. Zlasti je značilno, da se je v češkoslovaškem kliringu naš pasivni saldo v poldrugem mesecu zmanjšal za dve tretjini. Prvotno je bilo računano, da bomo lahko kompenzirali del svojih pasivnih računov v Češki z našo aktivnostjo v Nemčiji. Toda sedaj se naša aktivnost z Nemčijo že zmanjšuje, na drugi strani pa je naša pasivnost v kliringu s Češkoslovaško padla na nezatno vsoto, ki se bo še bolj zmanjšala radi slabega našega izvoza v Češko in Moravsko. Pripominjamo še, da je razvoj kliringa z Italijo ugoden v toliko, ker je radi naše znatne pasivnosti pričakovati, da se bo začel večji naš izvoz v Italijo.

Naš devizni trg je še vedno v znamenju težkoč, ki so nam nastale že lansko leto. Pretekli mesec smo doživeli mnogo aretacij deviznih in valutnih tihotapev. To je bilo v zvezi z begom židovskega kapitala čez mejo. Ta kapital je postal nemiren zlasti po proglasitvi protektorata nad Češko in Moravsko, pa zato skuša uiti iz naše države, kjer je imel doslej razmeroma varno zatočišče. Da preprečimo beg kapitala, je bil najprej prepovedan lani uvoz bankovcev po 500 in 1000 din. Sedaj pa je prepovedan tudi uvoz bankovcev po 100 din, v kolikor presegajo znesek 500 din. To je razumljiv ukrep, ker prihaja naša efektivna valuta v inozemstvo samo po nepravilni poti in je logična posledica tega ukrepa, da se takih ilegalno izvoženih bankovcev branimo.

Tudi uvozna kontrola je bila razširjena še na nekatere predmete. Trudimo pa se tudi pospeševati izvoz v devizne države z favoriziranjem kompenzacijskih poslov. Ti posli so mišljeni predvsem za les, ki ima za svetovne trge, kjer se plačuje z devizami, previsoke cene. "Zato naj bi izvozu lesa v take države pomagali uvozniki, ki imajo znatne potrebe po surovinah, s tem da sklepajo za svoj uvoz kompenzacijske posle z izvozniki lesa.

Toda taki posli zahtevajo velike priprave in zlasti so potrebne velike količine izvoza, da dobimo potrebno protivrednost za uvoz. Pri vsem tem zopet lahko opazimo, kako desorganiziran je naš izvoz, kjer si na tisoče izvoznikov, producentov in trgovcev zlasti v lesni stroki, kviri cene z medsebojnim tekmovanjem. To je zlasti tem bolj občutno, ker vedno večje število držav prehaja k popolni centralizaciji uvoza. Tako je n. pr. Italija ustanovila marca letos 5 velikih družb za uvoz lesa. Tej organizaciji uvoza stoji nasproti naša desorganizacija izvoza. Zato bo treba misliti na čimboljšo organizacijo našega izvoza, ker se bomo le tako lahko uveljavili na inozemskih tržiščih.

V trgovinski politiki je omeniti, da je bil sklenjen nov trgovinski sporazum s Švico, ki naj bi olajšal našo trgovino s Švico. Gotovo najvažnejši sporazum pa smo sklenili s Francijo, ki je stopil v veljavo dne 1. aprila 1939. Na osnovi tega sporazuma lahko računamo z znatno večjimi možnostmi našega izvoza v Francijo, kajti Francija nam je znatno povečala uvozne kontingente, dala pa tudi nove kontingente. Samo za les nam je dovolila Francija 65.000 ton uvoza po prednostnih carinah. Plačilni promet je tudi urejen na novo. Namesto 20% presežka, kot je bil določen v sporazumu iz leta 1936., smo se dogovorili s Francijo za presežek 40% v našo korist. Skupna vrednost odobrenih kontingentov znaša okoli 300 milijonov dinarjev, kar pomeni, da se bo naš uvoz v Francijo povečal na štirikratno vrednost izvoza v letu 1938. Obenem pa je dana tudi možnost za povečanje francoskega uvoza k nam za okoli 60%. Tudi stojimo neposredno pred posvetovanji stalnega jugoslovansko-nemškega mešanega vladnega odbora, ki bo razpravljal o tekočih vprašanjih naše trgovine z Nemčijo. Pred tem sestankom je bil že sestanek jugoslovansko-nemškega odbora za les v Würzburgu, kjer so nam Nemci priznali povišanje cen za 1 marko pri kubičnem metru. Tudi stojimo neposredno pred novimi pogajanjmi z Italijo, kjer so šanse za povečanje našega izvoza v Italijo ugodne. Posebno pa bi bilo želeli, da dobimo boljše trgovinske pogodbe s prekmorskimi državami, ki nam lahko plačujejo naše izvoze v devizah. Misliti bo treba tudi na obnovitev trgovine s Španijo, ki bo sedaj po končani državljanski vojni potrebovala velike količine cementa in lesa za svojo obnovo. S Španijo smo neposredno pred izbruhom državljanske vojne sklenili ugodno trgovinsko pogodbo, katero bi bilo treba sedaj obnoviti.

Novi proračuni. V prejšnji številki smo že poročali o predlogu novega državnega proračuna. Medtem je proračun stopil že v veljavo. Prinesel pa nam je namesto posebne doklade k neposrednim davkom drugačno obremenitev v obliki posebnega prispevka k neposrednim davkom. Ta posebni prispevek se steka v sklad za narodno obrambo. Računati je, da bodo znašali proračunski dohodki tega sklada okoli 200 milij. dinarjev letno. Povišana je tudi trošarina na kavo. Drugih večjih izprememb nam finančni zakon ni prinesel. Pač pa ima finančni zakon pooblastila za posamezna ministrstva in ministrski svet, s katerimi lahko dalekosežno urejajo naše gospodarsko življenje. Na novo je stopilo dne 1. aprila v veljavo tudi povišanje železniških blagovnih tarif za 5%.

Banovinski kakor tudi občinski proračuni v Sloveniji ne prinašajo novih bremen, pač pa računajo i banovina i občine, da bodo lahko svoje povečane potrebe pokrila z večjim donosom obstoječih davščin.

Proračun mesta Maribora za 1939/40 znaša v dohodkih in izdatkih 62,278.440 dinarjev, dočim je za 1938/39 znašal 60,118.200 din (pri tem niso vpoštevani

posebni skladi). Odobreni proračun mesta Celja znaša 17.819.183 din, za 1938/39 je 16.535.719 din. Odobreni ljubljanski proračun za 1939/40 dosega v rednem prometu 123.608.766 din v dohodkih in izdatkih, dočim je za 1938/39 znašal 117.821.468 din.

Naš denarni trg. Statistika vlog naših regulativnih hranilnic v letu 1939. kaže, da so vloge nadalje naraščale. V januarju so se povečale za 51'7 na 1139'05 milij. din. Toda od tega so bile velik del samo pripisane obresti, tako da je dejanski prirastek ceniti v januarju na 20'5 milij. din. V februarju so vloge nadalje narasle za 11 na 1150 milij. dinarjev. V marcu je bilo nekaj več dvigov, vendar se te razmere niti še z daleka ne morejo primerjati s prekomernim dvignjem vlog zadnje dni septembra.

Za razmere pri naših denarnih zavodih je kaj značilno, da izplačujejo vedno večje vsote starih vlog. Tako je Ljubljanska kreditna banka dala na razpolago svojim vlagateljem vse stare vloge do 15.000 din, nadalje tudi znaten odstotek vlog nad tem zneskom, dočim je Zadrúžna gospodarska banka oprostila vse vloge nad 25.000 din. Poleg tega je še omeniti pri Zadrúžni gospodarski banki, da je sklenila letos izplačati upnikom posebnega rezervnega sklada nadaljnje 4% (od tega 2% v gotovini, 2% pa v prepisu na stari račun). S tem je mobilizacija terjatev specialnega rezervnega sklada narasla že na 10%, kar je vsekakor ugodno znamenje.

Nove vloge pri naših bankah stalno naraščajo. Dočim so leta 1936. znašale komaj 97'5 milij. din, so v teku leta 1937. narasle na 141'5 milij. din, v teku lanskega leta pa je nastopilo nadaljnje povišanje na 200 milij. dinarjev.

Poštna hranilnica je zabeležila še januarja povečanje hranilnih vlog na knjižnice od 1284'66 na 1323'55 milij. din, v februarju so vloge narasle dalje na 1365'6 milij. din, marca pa so se le malo zmanjšale na 1358'07 milij. din. Znatnejše pa so se znižale vloge na čekovnih računih. Po posameznih podružnicah Poštne hranilnice so znašale vloge na čekovnih računih na koncu meseca (v milij. din):

	31. dec. 1938.	28. febr. 1939.	31. marca 1939.
Beograd	798'8	776'24	694'0
Zagreb	384'9	387'9	359'35
Ljubljana	276'8	263'6	231'3
Sarajevo	154'36	161'5	162'96
Skoplje	59'55	70'9	67'56
Podgorica	27'6	30'66	28'2
Sušak	7'87	6'5	7'2
Skupno	1709'9	1697'4	1550'6

Sedaj so objavili svoje računске zaključke tudi ostali privilegirani denarni zavodi v naši državi. Iz teh računskih zaključkov so razvidne naslednje podrobnosti o čistem dobičku ter deležu države (v milij. din):

	Čisti dobiček			Delež države		
	Drž. hip. b.	Priv. agr. b.	Obrt. b.	Drž. hip. b.	Priv. agr. b.	Obrt. b.
1936	42'36	18'1	3'16	33'0	—	0'76
1937	44'1	18'1	2'37	34'3	—	0'9
1938	49'4	18'3	3'16	37'33	—	1'3

Le dobiček Priv. agrarne banke se giblje na višini lanskega leta, dočim je dobiček vseh ostalih državnih in privilegiranih denarnih zavodov več ali manj narastel in s tem tudi delež države na dobičku. Skupno znaša delež države na dobičku 5 privilegiranih zavodov (poleg navedenih treh še pri Narodni banki in Poštni hranilnici) 163'0 milij. din, dočim je za 1937. znašal samo 136'1 milij. din.

Razvoj našega denarnega trga v zadnjih tednih se najboljše vidi iz izkazov Narodne banke, katerih izvleček podajamo v naslednjem (vsi podatki so v milij. dinarjev):

	Obtok bankovcev in kovancev ter imetij na žiru nam kaže naslednjo sliko:			
	bankovci	kovanci	skupno	žiro
31. dec. 1938	6920'7	870'0	7790'7	1080'0
31. jan. 1939	6607'56	861'3	7489'1	1108'1
28. febr.	6539'6	866'8	7406'4	1048'7
31. marca	6805'9	876'6	7682'5	855'2
15. aprila	6930'5	870'4	7800'9	811'94

V prvih dveh mesecih t. l. smo videli stalno nazadovanje obtoka bankovcev, ki je najvažnejši faktor v obtoku našega denarja. Od srede marca naprej pa opazamo postopno povečevanje obtoka bankovcev, kar je v zvezi s položajem na našem denarnem trgu. Zlasti občutno zmanjšanje pa izkazuje žirovne naložbe pri Narodni banki, ker so zasebni denarni zavodi in Poštna hranilnica mobilizirali znatne vsote s teh računov, da zadostijo vsaki potrebi. Vendar pa moramo ugotoviti, da obtok bankovcev ni narastel tako kot v lanski septembrski krizi in smo še daleč od najvišjega stanja.

Podoben odraz razmer nam nudijo tudi posojila banke v tej dobi. Znašala so:

	menična	lombardna	skupno
31. dec. 1938	1707'7	63'6	1771'3
31. jan. 1939	1649'9	38'5	1688'4
28. febr.	1613'0	37'4	1650'4
31. marca	1632'0	43'56	1675'56
15. aprila	1665'24	51'04	1716'3

Tudi iz tega se vidi, da obremenitev banke po posojilih ne dosega stanja na koncu leta 1938. in da daleč zaostaja za obremenitvijo v septembrski krizi.

Končno navajamo še podatke o gibanju zlatega in deviznega zaklada:

	zlata podlaga	devize	razna aktiva
31. dec. 1938	2453'85	643'5	2147'45
31. jan. 1939	2455'8	526'64	2032'7
28. febr.	2458'65	437'9	2019'75
31. marca	2461'6	438'3	2043'2
15. aprila	2462'07	403'2	2064'26

Naš devizni zaklad je utrpel letos znatnejše izgube, nasprotno pa se je zlati zaklad celo nekoliko okreplil.

Zaposlenost našega gospodarstva je še vedno znatna, kar dokazujejo številke zaposlenega delavstva pri Okrožnem uradu za zavarovanje delavcev v Ljubljani kakor tudi številke Osrednjega urada za zavarovanje delavcev za vso državo, katere v naslednjem navajamo:

	vea država	Slovenija
dec. 1938	688.806	97.459
jan. 1939	645.941	89.657
februar	—	92.298
marec	—	95.712

Primerjava z istimi meseci lanskega leta kaže, da število zaposlenega delavstva še vedno narašča, vendar naravno ne v enaki meri kot prejšnja leta, ker je bila že lani konjunktura glede zaposlenosti na zelo visoki stopnji. Tudi je važno dejstvo, da povprečna zavarovana mezda še vedno narašča. Tako je n. pr. marca pri članstvu Okrožnega urada v Ljubljani narasla za 1'32 na 25'22 din od lanskega leta sem. Pri članstvu Osrednjega urada je narasla od januarja 1938 na januar 1939. za 0'60 na 23'70 din.

Ljubljana 21. aprila 1939.

D. P.

MEDNARODNI BORZNI INDEKS

Od srede marca do srede aprila je mednarodni borzni indeks precej občutno padel. Znamenja, ki so kazala na okrepitev, so izginila. Sledeči seznam nas pouči o padcu:

Borza	Sredi marca	Sredi aprila
Berlin	47'5	48'5
London	63'4	56'7
Pariz	56'9	51'1
Bruselj	35'8	30'6
Amsterdam	54'6	46'1
Zürich	57'5	51'2
Milan	121'2	117'8
Stockholm	27'1	24'6
New York	86'7	74'0
Povprečnost	61'2	55'6

Pri tem je številka za konec leta 1927. označena s 100. — Padeč je tembolj izrazit, ker zadeva dobo enega samega meseca; v njem s vidi vsa nervoznost in vsa psihoza sedanjih nemirnih dni; padeč je nad 90dstoten. Berlinska izjema nas ne sme motiti. Prage in Dunaja ne vidimo več, vzroki so znani. Iz Španije poročajo, kakor pišemo tudi na drugem mestu, da bo v zgodnji jeseni ali pa še prej pričela poslovati tudi borza v Madridu; vendar bo moralo preteči še zelo veliko časa, preden se bo mogla ta borza uvrstiti v vrsto velikih mednarodnih blagovnih borz.

SVETOVNA GRADBA LADIJ

Lloyd's Register of Shipping je izdal poročilo o svetovni gradbi ladij v prvem letošnjem četrtletju. Na koncu letošnjega marca je bilo v gradbi 716 trgovskih ladij z vsebino 2,704.000 ton (Rusija ni vključena) proti 704 ladjam z vsebino 2,669.000 brutoregister-ton 31. marca 1938. Na čelu je zopet Velika Britanija s 129 ladjami (lani 176) in 597.000 tonami (780.000). Druga je Nemčija s 125 ladjami (132) in 381.000 brt (356.000). Sledijo U. S. A. s 104 (70) ladjami in 421.000 (299.000) brt, Holandija s 103 (96) ladjami in 243.000 (247.000) brt, Japonska s 66 (68) ladjami in 307.000 (310.000) brt ter Italija s 35 (25) ladjami in 217.000 (161.000) brt.

Število v gradbi se nahajajočih tanknih ladij — to so ladje za prevoz bencina, surove nafte itd. — je znašalo 31. marca t. l. 87 (95) s 753.400 (838.000) brt; 68 (78) je bilo motornih, 19 (17) pa parnih.

V prvem letošnjem četrtletju so pričeli z gradbo 258 (268) ladij z vsebino 728.000 (575.000) brt, pri čemer so U. S. A. s 67 (58) ladjami in 171.000 (78.000) brt na čelu pred Holandijo s 36 (30) ladjami in 40.400 (37.000) brt, Nemčijo s 34 (48) ladjami in 144.000 (91.000) brt; sledijo Velika Britanija, Japonska, Norveška in Italija.

V morje je bilo v prvih treh letošnjih mesecih spuščenih 247 (249) ladij s 690.000 (705.500) brt. Prva je Velika Britanija z 49 (59) ladjami in 158.000 (242.000) brt; sledi Nemčija s 44 ladjami, U. S. A. z 42, Holandija s 37, Japonska s 30 ladjami itd.

Razmerje med številom ladij in brutoregister-tonami nas pouči, v katerih državah se gradijo večje ladje, v katerih manjše.

GOSPODARSKA KNJIŽEVNOST

Trgovinstvo. Za trgovinske akademije, abiturientske tečaje itd. Spisal dr. Jože Mihelak, profesor Drž. trgovinske akademije v Ljubljani. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Vez. din 80.—

Naša gospodarska književnost je obogatena z novo knjigo, ki bo prav dobro služila tudi drugim strokovnim trgovskim šolam in tečajem, bo pa radi svoje bogate vsebine dobrodošla tudi samoukom. Tudi za one, ki so se kdaj učili

»trgovinstvo« v tujih jezikih bo zanimiva, saj podaja tuje izraze v slovensčini. Na 400 straneh je v zgoščeni obliki podano vse zanimivo in za pouk potrebno gradivo. Pojmi so točno določeni, kratko in jasno. Grafikoni, ilustracije z značilnimi primeri, z natisnjenimi originalnimi posnetki in tabelami so najboljši pripomoček za pravilno doumetje obravnavane snovi.

Naj na kratko navedemo še vsebino, ki bo vsakogar, ki ga ta učbenik za-

nima, najbolje obvestila, če je v njej kaj zanj zanimivega in za strokovno izobrazbo potrebnega:

Pojem, funkcije, nastanek, vrste trgovine.

Organizacija trgovine. Funkcije trgovinskih podjetij, pogoji obrtnega in trgovinskega zakona, pravne oblike trgovskih podjetij: poedinsko podjetje, javna trgovinska družba, komanditna, tajna, delniška družba, družba z omejeno zavezo, zadruga, javna podjetja. Podjetniške zveze: karteli, koncerni, trusti, interesne skupnosti. Pomožna osebje v trgovskih podjetjih.

Trgovinski posredovalci. Trgovinski zastopnik (agent), trgovinski posrednik (senzal).

Transport, pošta, brzojav, telefon, prevoznik, železnica, brodarstvo, zračni prevoz.

Pomožna podjetja. Spedicija, skladišča.

Predmet trgovine. Blago, vrednote, vrednostni papirji, obveznice, delnice, kuksi. Trgovanje z efekti.

Tehnika blagovne trgovine. Oblika trg. pogodb, določbe glede kakovosti in količine, kraj in čas izpolnitve, cene, plačilni pogoji, dokumenti, kalkulacija cen.

Denar in plačilni načini. Neposredna in posredna plačila, plačila po pošti, s posredovanjem denarnih zavodov, s čeki, po poštni hranilnici. Akreditivi. Menice (pojmi, vrste, bistvene in nebitne sestavine, sprejem, domiciliranje, indosament, plačilo, funkcije menice, regres).

Elementa trgovinskih podjetij. Spособnost trgovcev in pomožnega osebja. Kapital (pojmi, lastni in tuji, finansiranje podjetij).

Ustanove, ki pospešujejo trgovino. Poročevalska služba, zbornice združenja, zavodi za pospeševanje trgovine, razstave, muzeji, trgov. informacijska služba.

Tržna organizacija. Trgi in sejmi,

velesejmi, avkcije, borze (blagovne, efektne, devizne, valutne), javne licitacije.

Banke. Hramba in upravljanje vrednostnih papirjev, posredovanje kredita, plačil. Vrste denarnih zavodov, zasebnih in državnih ter privilegiranih.

Zavarovanje, življenjsko in zoper škodo (prevozno, požarno, jamstveno, šomažno, pozavarovanje).

Mednarodna trgovina, pojem, pomen in pogoji.

Mednarodni transporti. Mednarodni poštni promet, brzojav, radio, telefon, železniški blagovni, zračni in pomorski promet.

Carine in carinjenje blaga. O carinah vobče, uvozno, izvozno, prevozno carinjenje, carinska skladišča in carinski posredniki.

Mednarodni plačilni promet. Oblike mednarodnih plačil, finansiranje mednarodnih kupčij.

Organizacija zunanje trgovine. Izvozna, uvozna sredstva, državni trgovinski monopoli.

Oblika in vsebina mednarodnih kupčij.

Naš izvoz žitaric, fižola, sena, lesa, žive in zaklane živine itd.

Primeri naše uvozne trgovine. Uvoz kave, riža, sadja, popra, porcelana, kolesnega blaga itd.

Tabele vrednostnih papirjev in valut.

Opterećenje industrije i njenog proizvodnog procesa javnim teretima. Istorijski pregled — Sadašnje stanje — Predlozi. Saopštenja Centrale industrijskih korporacija kralj. Jugoslavije u Beogradu. Referat podnet na XXII. zboru CIK 10. novembra 1938 u Novom Sadu. Sastavio dr. Cvetko Gregorič, generalni sekretar.

Ta referat je dala CIK ponatisniti v knjižni obliki na 88 straneh ter vsebuje zelo zanimive podatke. Bil je s posebnim spremnim dopisom dostavljen vsem članom kralj. vlade.

T O I N O N O

Državni denarni zavodi

Leta 1934. so znašali efekti Narodne banke 135 milij. din, na koncu leta 1936. že 236 milijonov, nato 398 milij. in na koncu leta 1938. 516 milij. Pri Državni Hipotekarni banki beremo za ista leta sledeče številke: 209, 480, 824 in 1321 milij. din. Posojila te banke državnim zavodom so znašala: 531, 579, 669 in

757 milij. din. Poštna hranilnica se je pa takole razvijala: 292, 519, 756 in 948 milij. din; posojila državnim mestom in zavodom so znašala 806, 1176, 1073 in 1053 milij. din.

Poštna hranilnica v Jugoslaviji

V letnem poročilu tega važnega državnega denarnega zavoda za leto

1938. beremo, da je število čekovnih kontov v dobi od 1923 do 1938 naraslo od 9985 na 26.012, da so vloge na te konte narasle od 242'4 na 1710 milijonov din, njih promet od 26'4 na 94'8 milijard dinarjev, hranilne vloge na 1285 milijonov din, dobiček od 7'4 na 68'2 mil. dinarjev. Na koncu leta 1938. je imela Poštna hranilnica 560'7 mil. din v gotovini. Po odpisu upravnih stroškov — 49'1 mil. din obresti, 17'5 mil. din osebnih izdatkov itd. — preostane čisti dobiček 68'2 mil. din; od tega gre skoraj 9 mil. din v rezervni sklad, ostanek pa preostane državnih blagajni.

Osrednji urad za zavarovanje delavcev. Zavod, je izdal v lastni založbi obširen spis ob priliki petnajstletnice obstoja. Od srede 1922 do konca leta 1937. je izplačal zavod na začasnih rentah 137'38 mil. din, na stalnih rentah 271'04, na naravnih podporah 75'68, na upravnih stroških 181'5, na dajatvah za kritično glavnicu 447'87 mil. din itd.; vsega skupaj 1291 milijonov 426.000 din. Med dohodki omenimo: prispevki zavarovancev 977'5 mil. din, obresti 87'5, dohodki iz posestev 91'08 mil. din itd. Spis obravnava zlasti zgodovino socialnega zavarovanja v Jugoslaviji, izvedbo zakonov in njih sprememb v teku časa, mednarodne dogovore in meddržavne pogodbe, delovanje na zdravstvenem polju delavskega zavarovanja, finančno stran osrednjega urada, samoupravo zavoda in njegovih lokalnih organov, vodstvo, državno nadzorstvo, bodoče naloge itd. Sledijo natančni statistični pregledi.

PAB (Privilegirana agrarna banka) izkazuje za preteklo leto 18,300.000 din čistega dobička; osnovna glavnicu znaša, kot znano, 700 milijonov din.

Mestna hranilnica v Zagrebu, ki je praznovala pred kratkim svojo 25letnico, je v teku svojega obstoja dosegla nad 93 milijard din prometa, je dobila na hranilne knjižice 4630 milijonov din vlog in je izplačala nanje 4136 mil. din. Na koncu leta 1938. je bilo v prometu okoli 50.000 hranilnih knjižic s ca. 500 mil. din. Hipotekarnih in drugih posojil je dala hranilnica 1261 mil. din, na obrestih je izplačala v 25 letih 263 mil. din. Mestni občini je dala na razpolago za 255 mil. din posojil, za kulturne in socialne namene je izdala nad 20 mil. din.

Zenica

Podjetje Zenica je obstojalo že pred svetovno vojno. Po vojni bi ga bil moral izgraditi Krupp na račun reparacij, a ni prišlo do tega, ker so bile reparacije

ukinjene. Tudi pogajanja z Vitkovicami niso dovedla do uspeha. Nato je vzela vlada vse ekupaj v roke in je s pomočjo raznih trvdik podjetje izgradila. Zlasti važno je bilo za Zenico, da je dobila možnost izdelovanja železniških tračnic, kar je spričo našega železniškega programa največjega pomena. V zadnjih 11 letih smo uvozili 161.805 ton tračnic za 447 mil. din na leto, torej 15.000 ton; sedaj more dobaviti Zenica sama na leto 35.000 ton. Taka produkcija nas vleče k izvozu in upajo, da bo v doglednem času tudi do tega prišlo. Produkcija in prodaja je bila v naslednjih letih sledeča:

Produkcija: l. 1912. 32.800 ton, l. 1929. 29.500 ton, l. 1935. 17.200 ton, l. 1936. 24.100 ton, l. 1937. 37.500 ton.

Prodaja: l. 1912. 33.000 ton, l. 1929. 27.150 ton, l. 1935. 17.900 ton, l. 1936. 23.300 ton, l. 1937. 34.650 ton.

Rastoča poraba bencina itd. v Jugoslaviji

Napredek v motorizaciji Jugoslavije je razviden iz uvoznih številkih mineralnega olja in transportnih sredstev v preteklem letu. Uvoz čistega bencina je leta 1938. po vrednosti narasel od 2,76 na 5,49 mil. din, se je torej podvojil. Gre za bencin izven kartela stoječih kupecv, ker petrolejski kartel čistega bencina ne uvaža. Surovi petrolej, iz katerega se bencin dobiva, izkazuje še dosti večji uvozni dvig, in sicer od 18,63 na 85,22 mil. din; pač pa so pri tem vštete zraven tudi rezerve. Uvoz raznih vrst mazilnega olja je narasel od 4,58 na 19,4 mil. din. Transportna sredstva izkazujejo naraščanje uvozne vrednosti od 65,15 na 250,57 mil. din. Tudi uvoz avtomobilnih pnevmatik je precej narasel, in sicer od 6,72 na 9,62 milijonov dinarjev.

Batove tovarne v Borovu

izkazujejo ob osnovni glavnicu 40 milij. din in bilančni vsoti 280'35 milij. din za preteklo leto 6,290.000 din čistega dobička. Rezerve so izkazane z 48'2 milijona din, kreditorji z 71'27 milij., debitorji z 0'8, surovine in blago s 97'2, stroji in naprave s 53'8, posestva in poslopja z 52'5 milij. din. Od bruto dobička v znesku nad 237 milijonov din so dali za plače, mezde in honorarje 90'4 milij. din, za obratne in kupčijske stroške 44'4 milij., za davke in druge dajatve 49'4 milij., za carine 9'8 milij., za transportne stroške 13 milij., za amortizacije 23'7 milij. din. Na dnevnem

redu občnega zbora, ki se bo vršil dne 19. maja v Borovu, je tudi točka »sprememba pravil«.

Inozemski filmi v Jugoslaviji

Državna filmska centrala pravi v svojem poročilu, da je od lani pri nas cenzuriranih inozemskih filmov prišlo 91% na ameriške, francoske in nemške filme, ki vodijo pri nas najhujšo konkurenco. V zadnjih letih je bilo razmerje sledeče: 1936 je znašal ves promet inozemskih filmov pri nas 767.000 metrov, med njimi ameriških 344.000 m, nemških in avstrijskih 274.000, francoskih 96.000. Leta 1937. je bilo od 822.000 metrov 371.000 m ameriških, 232.000 nemških in avstrijskih, 140.000 francoskih. In leta 1938. od 935.000 metrov 512.000 ameriških, 213.000 nemških, 122.000 francoskih. Leta 1932. je bilo v Jugoslaviji 134 kinov za zvočne filme, leta 1938. pa 357. Število kinov z nemimi filmi je padlo v istih letih od 154 na 13.

Vloge pri hranilnicah v Sloveniji so dosegle s koncem februarja 1150 mil. din., število vlagateljev je naraslo na 132.000; hranilnic je 29.

Bob soja v Jugoslaviji se čimdalje bolj goji in je s sojo obdelana zemlja znašala v preteklem letu skoraj 5000 ha, pridelek pa nad 4000 ton.

Čisti dobiček Privik. Obrtne banke je narasel v preteklem letu od 2.400.000 na 3.160.000 din, dividenda od 4 na 5 din.

Beogradska zadruga, ustanovljena leta 1882., je eden naših najstarejših denarnih in zavarovalnih zavodov. Čisti dobiček za preteklo leto je izkazan s 7.600.000 din proti 6.800.000 din v letu prej. Dividenda znaša 444'50 din (lani 400 din).

Novo državno cementno tovarno nameravajo po poročilih iz Skoplja zgraditi pri Vranju, med Nišem in Skopljem.

Jugoslovansko-ameriško trgovsko družbo so ustanovili v Beogradu z osnovno glavnico 1 mil. din.

Rezanega lesa je izvozila Jugoslavija v preteklem letu 155.2000 standardov proti 190.100 standardom v letu 1937. Lansko določeno kvoto je Jugoslavija polno izrabila.

V drinski banovini je 70 bank in ena avtonomna hranilnica. Banke niso posebno velike.

Na državnih železnicah Jugoslavije je bilo prepeljanih v preteklem letu 54 milijonov 238.000 oseb proti 51.167.000 v leta 1937. Pri tem niso vpoštevani voz-

ni listki, ki jih je izdal Putnik. V tretjem razredu se je vozilo 34.786.000 oseb.

Izvoz posušenih sliv iz Jugoslavije je znašal v zimskem semestru 1938./39. 1045 vagonov; v Nemčijo je šlo 523 vagonov, v Poljsko 320, v Češkoslovaško 150, v Ogrsko 40, v Italijo 12 vagonov; ostanek je ostal doma na razpolago.

Posušenih kamilic smo izvozili v preteklem letu 30 vagonov v vrednosti ca. 5 mil. din. Glavni odjemalec naših kamilic je Nemčija.

Statistika zunanje trgovine kraljevine Jugoslavije za leto 1938. je izšla pred kratkim. Letos je tem zanimivejša, ker so se ravno v Srednji Evropi, kjer ima Jugoslavija zelo važne zunanje-trgovske stike, izvršile velike politične in s tem tudi trgovskopolitične spremembe.

Poročilo Zagrebske borze je pred kratkim izšlo. Med drugim pravi: Vsled političnih dogodkov v svetu se ne smemo čuditi, da je tudi v gospodarskem delovanju nastal zastoj. Ta neugodni razvoj gospodarskega življenja v naši bližini ni mogel ostati brez vpliva tudi na naše gospodarsko življenje, ki je tako tesno povezano s političnimi in gospodarskimi dogodki ostalega sveta. Ta neugodni razvoj gospodarskega življenja se je najbolj očitno javil v obsegu zunanje trgovine in s tem v zvezi v borznem prometu in ravno tako v izrecno napetem položaju na deviznih trgih.

Glede izvoza orehovega lesa hočejo vpeljati stalen sistem, ki ga doslej še ni bilo. Lani smo izvozili orehovega lesa za 70 mil. din.

Trgovski promet med Jugoslavijo in Bolgarijo je jako majhen, kar je spričo gospodarske štrukture obeh dežel pač umljivo. Tako je po bolgarski statistiki uvozila Bolgarija iz Jugoslavije lani za 23'1 mil. levov blaga, kar je 0'5% vsega njenega uvoza. Izvozila je pa v Jugoslavijo za 11'64 mil. levov blaga = 0'2% vsega izvoza.

Izvoz iz Jugoslavije v Italijo je znašal po italijanskih navedbah v preteklem letu 150'04 mil. lir; izvoz iz Italije v Jugoslavijo pa 219'18 mil. lir; bilanca je bila torej za Italijo zelo aktivna.

V Karloven bodo zgradili novo strokovno šolo, kateri bo priključena prva industrijska šola v Jugoslaviji.

Jugoslovanski izvoz rudnin in kovin je znašal v preteklem letu okoli 821 mil. din, od koje vsote je šlo za 212 mil. din v Nemčijo; razmerje je približno isto kot pri lesu, ko je šlo od skupne vsote v znesku 891'1 mil. din v Nemčijo 248'6 mil. din.

Tečaj turistskega dinarja naj ne bo

kot doslej preveč prepuščen kolebanju, temveč naj bo njegova relacija do funta 1:258 in naj velja to stalno vsaj za dva meseca.

Radio d. d. Beograd izkazuje ob delniški glavnici v znesku 5 mil. dinarjev 2,090.000 din čistega dobička. Rezerv ima družba 7,300.000 din.

Jugoslavija je velika producentinja opija; letošnja zadevna vprašanja se bodo obravnavala v maju v opijevi komisiji Društva narodov.

Kalifornijska jabolka v Jugoslaviji.

Lanski pridelek jabolk v Jugoslaviji je bil zelo dober. Izvoženih je bilo doslej 3500 vagonov; preostalo je še ca. 300 vagonov, od katerih je približno polovica namenjenih za izvoz. Domači trg je torej z jabolki še vedno močno obremenjen. V zadnjem času so se pa poleg kalifornijskih banan, oranž, mandarin in drugega južnega sadja pojavila pri nas tudi zelo lepa kalifornijska jabolka. Zunanost, kvaliteta in vkladanje v zabojih po 125 do 138 kosov, zaboj s težo 25 kg, je zelo primerno. Na debelo se prodajajo ta jabolka po 12 din za 1 kg, na drobno po 18 din. Že lani je bilo uvoženih 20 vagonov kalifornijskih jabolk. Če bi šlo letos v tem pravcu naprej, bi bilo to spričo 300 vagonov še neprodanih domačih jabolk vsekakor kaj malo zdravo. Priznati pa moramo, da so domača jabolka v 50 odstotkih nezadno kvalitete in da se dajo zato prav težko prodati. Tu bi morali merodajni krogi zastaviti svoje vzgojno delo in navajati ljudi na to, kako se da doseči brezhibno zdravo blago, dobro enotno sortiranje, kako se mora voditi primerne propagande itd. To je edina pot, po kateri bi se dalo priti do rešitve tega vprašanja. Kdo bi si bil kdaj mislil, da bo v Jugoslaviji domačemu sadju delalo konkurenco sadje iz Kalifornije, ki je čisto na drugem koncu sveta! In kljub dolgi poti taka cena!

Mesečnik »Privredni list« prinaša v aprilovi številki članek dr. V. Esiha o načrtnem delu. Drugi članki obravnavajo »Kmečki stan in omiko«, »Kmečki narod kot pastorek«, »gradbo silosov« itd.

Delež industrijskih podjetij v Jugoslaviji po banovinah je sledeči: Savska banovina ima 28'52% vseh podjetij, dravska 25'82%, skupaj torej samo ti dve banovini 54'34%. Donavska banovina je udeležena za 18'58%, Beograd s 7'85%, drinska banovina s 5'81%, moravska s 4'41%, primorska s 3'81%, vardarska z 2'60%, vrbaska z 1'67% in zetska z 0'93%.

Proračun mesta Beograd za l. 1939/40

znaša 357,827.000 dinarjev, proračun mesta Subotice pa samo 36,240.000 din.

Uvoz Jugoslavije iz sedanje Velike Nemčije je znašal v preteklem letu 2490'5 milij. din ali 50'05% vsega uvoza. Na prejšnjo Nemčijo je prišlo 1618 milij. din, na Avstrijo 342'5 in na Češkoslovaško 530 milij. din. Izvoz v sedanjo Veliko Nemčijo je pa znašal 2517'8 milij. din ali 49'89% vsega izvoza.

V Split je prispelo več poljskih in nemških nakupovalcev tobaka; kupovali so dalmatinski in hercegovski tobak.

V Jugoslaviji hoče zgraditi Bata zopet nekaj novih tovarn.

V zadnjem zvezku »**Ekonomista**« piše Gray Thomson o načrtnem gospodarstvu in o individualizmu o Veliki Britaniji, Ivan Lafert o gospodarskem položaju Češkoslovaške pred razpadom, Dušan Uzelac o aktualnih vprašanjih iz teorije novčanih bank, dr. Lamer o položaju hrvatskega bankarstva, dr. Ivo Crnić o razmerah železne industrije leta 1938., S. Sklevički o gibanju zunanjetrgovskih stikov na Balkanu. Dalje beremo poročila o Nemčiji, Rusiji, o novih knjigah itd.

Jugoslavija producira bakra na leto 40.000 ton, kar je ca. 2 odstotka svetovne produkcije, ki znaša 2,150.000 ton. Med deželami produkcije bakra je Jugoslavija na devetem mestu. Na prvem mestu so daleko pred vsemi ameriške Zedinjene države.

Tovarna v Brodu je začela tudi z izdelovanjem lokomotiv. Pred kratkim je prišlo v promet prvih deset lokomotiv, ki so bile tam izdelane.

Gospodarski zavod savske banovine bo v kratkem ustanovljen pri oddelku za trgovino, obrt in industrijo v Zagrebu. Njegova naloga bo nabiranje in strokovno predelovanje statističnih podatkov o gospodarskem delovanju v savski banovini. Zavod bo imel svetovet, obstoječ iz zastopnikov banovinske uprave, uradnih mest, samoupravnih korporacij in zavodov itd.

Uvoz premoga v Jugoslavijo je v zadnjih mesecih znatno narasel. Zlasti je narasel uvoz iz Nemčije; ta premog je v prvi vrsti namenjen železnicam.

Skupni dohodki jugoslovanskega gospodarstva so naračunjena letno na ca 4 milijarde dinarjev, skupna vrednost vseh gozdov je cenjena na 100 milijard dinarjev.

Lesna industrija Jugoslavije ima okoli 370 obratov (brez majhnih žag), v katerih je investiranih nad 3500 milijonov dinarjev glavnice. Stalnih delavcev zaposluje ta industrija 65.000, sezinskih pa 120.000.

Letne mezde delavstva v jugoslovanski industriji se cenijo na ca 5 milijard dinarjev; to je približno toliko kolikor potrebujemo za nacionalizacijo industrije in rudnikov.

Hranilne vloge v Jugoslaviji so cenjene s koncem leta 1938. na 15 milijard dinarjev, pri čemer so zadruga udeležene z dvema milijardama.

Inozemska glavnicca v Jugoslaviji znaša sedaj ca 6400 milijonov din. Na prvem mestu je Francija, na drugem Anglija, prva z nekaj nad 1 milijardo, druga z nekaj pod 1 milijardo din.

Zveza Donava—Sredozemsko morje

Kolikokrat že se je govorilo o kanalu, ki naj bi potekal po dolinah Morave in Vardarja ter tako direktno vezal Donavo in Sredozemsko oziroma Egejsko morje. Sedaj beremo v grških listih, da izmenjavajo Jugoslavija, Rumunija in Bolgarija ponovno misli o gradnji takega kanala; pot Donava—Sredozemsko morje bi bila skrajšana za 1420 km. Nasproti prejšnjim načrtom bi se kanal ne pričel pri izlivu Morave v Donavo, temveč pri izlivu Timoka v Donavo ob tromeji imenovanih treh držav, bi šel od tam do Niša, nato ob Moravi, bi prečkal razvodje med Moravo in Vardarjem in bi šel nato po dolini Vardarja do Soluna. Košček med Moravo in Vardarjem je dolg 60 km. Kanal, ki bi se po večini naslonil na reke, bi bil 550 km dolg. Stroške gradnje cenijo na 1800 milijonov dinarjev. Seveda bi prav velike ladje ne mogle prometovati po njem.

Produkcija petroleja v Evropi

Evropa ima veliko potrebo po petroleju, a nima za svojo porabo zadostnih vrelcev in je zato v velikem obsegu navezana na dovoz petroleja iz inozemstva. Rusija ima sicer velikanska petrolejska nahajališča, a izvoz je v zadnjih letih izredno padel; Rusija porabi nafto sedaj večinoma doma in preostanejo za izvoz le majhne količine. Druga glede petroleja v Evropi je Romunija; ker porabi doma razmeroma malo nafte, je za preskrbo Evrope važnejša kot Rusija. A romunski vrelci so začeli v zadnjih letih, kakor smo že pisali, postajati pičlejši; v zadnjih dveh letih produkcija stalno pada. Vlada hoče odkriti nove vrelce, pa nima za to potrebne glavnicce, inozemske glavnicce se pa brani. Nekdaj tako močni vrelci Poljske (Galicije) pa usihajo že skoraj poldrugo desetletje. Leta 1925. je znašala produkcija še 812.000 ton, leta 1930. samo še

663.000 ton itd. V preteklem letu po dolgem času prvič nastopivše zboljšanje ne more ovreči dejstva nazadovanja produkcije. Zanimivo je, da nemška produkcija stalno raste in da je lani Nemčija z Avstrijo skupaj prekosila Poljsko. Seveda za nemško industrijo ta produkcija še vedno ne zadošča. V spodnjem seznamu je Nemčija v treh letih 1932, 1936, 1937 sama, lani v z Avstrijo skupaj

Produkcija v tisočih ton

Dežela	1932	1936	1937	1938
Rusija	21.375	27.416	28.397	29.300
Romunija	7.348	8.701	7.147	6.600
Nemčija	230	445	453	625
Poljska	557	511	501	507

Produkcija Rusije je narasla v letih 1932—1938 za 37 odstotkov in je bil samo ta prirastek večji kot lanska produkcija ostalih treh držav.

Svetovna produkcija aluminija je narasla v letu 1938, od 490.600 ton na 567.000 ton. Obenem se je dvignila tudi poraba, od 501.700 na 595.000 ton. Diferenca med produkcijo in porabo je krita iz prejšnjih zalog. Produkcija bi bila še večja, če bi ne bil konsum v USA padel od 154.000 na 100.000 ton.

Petrolejskih vrelcev v USA so našli v začetku tekočega leta 371.875, kar je dosednji rekord. Letos računajo, da bodo navrtali 26.000 novih vrelcev. Seveda bodo tudi nekaj starih opustili.

80 odstotkov vseh nageljniovih žebic v svetovni trgovini pride z otoka Sansibarja, ležečega tik ob vzhodni obali Afrike. Ure in ure daleč se pelješ z avtomobilom in ne vidiš drugega kot nageljnovne žebice.

Preko Singapura, na novo utrjenega angleškega opirališča na najjužnejši točki azijske celine, gre okoli 50 odstotkov svetovne porabe kavčuka in cina.

Italijanske železnice so prevozile lani 103 milijone popotnikov proti 91 milijonom v letu 1937, ter 50 milijonov ton blaga proti 45 milijonom.

Svetovna produkcija sladkorja v letu 1937./38. je bila z 288 milijoni met. stotov rekordna in so zato cene skoraj na vseh trgih padle. Od te produkcije pride na pesni sladkor (brez Rusije) ca. 82 milijonov stotov, v Rusiji ca. 25, skupaj 107, kar je skoraj 40% vse produkcije.

Ameriški jekleni trust (United States Steel Corporation) izkazuje za preteklo leto 7.76 mil. dol. izgube proti 94.93 mil. dol. čistega dobička v letu 1937. Kljub padcu v prodaji, ki je

bil 48 odstoten, se je število delavcev znižalo samo za 23%, od 261.000 na 202.000. Plač in mezd je bilo izplačanih lani 282.2 mil. dol., kar je za 160.7 mil. dol. ali 36% manj kot v letu 1937.

Dotek glavnice v U. S. A.

Po pravkar priobčenih poročilih ameriškega Federal Reserve Board-a (board = urad) je od pričetka leta 1934. dalje prišlo v Zedinjene države 4200 milijonov dolarjev inozemske glavnice. Od tega zneska je bilo pri ameriških bankah deponiranih 1500 milijonov, v ameriških vrednotnih listinah naloženih 1200 milijonov in za odplačilo ameriških kreditov uporabljenih ostalih 1500 milijonov. Poročilo se zaključuje z ugotovitvijo, da bi se v slučaju stabilizacije evropskih razmer velika množina inozemskega bežnega kapitala, ki leži v Ameriki brez dobičkonosnosti, mogla vrniti v Evropo in bi se mogla tukaj dobro naložiti. Nasprotno bi pa, če bi sedanji nestabilni mednarodni položaj trajal še naprej, nastal nov beg glavnice v Zedinjene države. Če bo šlo tako naprej, kakor so razmere sedaj, bo evropska glavnica še dolgo ležala v Ameriki.

Število delavcev v okrnjeni Češki in Moravski cenijo na 1 milijon; od teh jih je okoli 250.000 zaposlenih v železni in kovinski industriji, od koje produkcije so ca. eno šestino eksportirali. Železne tovarne v Vitkovicah v ostravskem okraju zaposlujejo okoli 30.000 delavcev, Škodovo podjetje okoli 40.000, orožarne v Brnu okoli 10.000 itd. Potreba premoga se cení na 7.500.000 do 8 milijonov ton črnega ter 8 do 8,5 milijona ton rjavega premoga. Preskrba s črnim premogom je nekako krita z domačo produkcijo, preskrba z rjavim pa samo s 5 do 6% in se ostali rjavi premog uvaža iz obrobnih sudetskih delov, ki so pripadali prej Češkoslovaški.

Ameriški velekoncern Woolworth izkazuje za prvo letošnje četrletje prodajo nad 63 milijonov dolarjev.

Skoraj vse zlato iz Švice je bilo prepeljano v zadnjih mesecih v London in v Ameriko, prav tako tudi velikanske množine zlata iz Belgije. Samo v tednu pred veliko nočjo so znašale pošiljke nad 500 milijonov francoskih frankov.

Prepletenost sedanjega svetovnega gospodarstva je izražena med drugim tudi v tem, da se na primer pogaja Japonska z Ibn Saudom o izkoriščanju petrolejskih vrelcev v Arabiji.

XVIII. mednarodni poljedelski kongres se bo vršil v dneh od 6. do 12. junija v Dresdenu. Prijavilo se je za kongres doslej že 33 držav, ki imajo po večini tudi doma že lastne pripravljalne odbore.

Petroleja je izvozila Rumunija v preteklem letu 4.500.000 ton proti 5.600.000 tonam v letu 1937, kar je 20% manj. V Nemčijo ga je šlo okoli 700.000 ton, v Italijo in Anglijo po ca. 550.000 ton, v Češkoslovaško, Francijo in Egipet pa po ca. 300.000 ton.

V italijanski svileni industriji dela 200 tkalnic s 24.000 statvami. Zaposlenih je okoli 30.000 delavcev. K temu pridejo še barvalnice in druge stranske industrije z nadaljnimi 5000 delavci. Zase je oblačilna industrija, ki dela s 13.000 stroji, 700 svilnimi statvami itd.

Produkcija piva v Japonski je narasla v preteklem letu za ca. 16 odstotkov na 2.660.000 hl, izvoz po množini za 86% na 433.000 hl, po vrednosti pa za 76% na 10 milijonov jenov.

Vsa inozemska zadolžitev Bolgarije, Grčije, Ogrske, Jugoslavije, Rumunije in Turčije je cenjena po francoskih virih na skoraj 83 milijard frankov (82'6), od koje vsote pride na Francijo 25 milijard. Francoska glavnica je v zasebnih podjetjih naložena v prvi vrsti potom bank, bodisi da so denar naložile neposredno v dotičnih podjetjih ali pa da so same ustanovile podjetja. Največ francoske glavnice je v Jugoslaviji in Rumuniji.

Albanski zlati frank bo ostal še nadalje v veljavi in ne bodo uvedli lire, da preprečijo prestopke italijanske devizne kontrole. Vrednost franka je določena s 6'5 lirami.

Braziliija je na podlagi dogovora z Zedinjenimi državami odpravila devizno kontrolo.

Uvoz zlata v U. S. A. je znašal v marcu nad 365 milijonov dolarjev; iz Belgije je prišlo nad 37 milijonov, iz Holandije 27, iz Švice nad 8 in iz Anglije 250 milijonov.

Število avtomobilov na svetu je naraslo v preteklem letu od 42.550.000 na 42.940.000; v Zedinjenih državah, ki so že itak nasičene, je število nekoliko padlo, v ostalih kontinentih je pa naraslo od 12.900.000 na 13.730.000. Prirastek v Evropi znaša 610.000. Motornih koles je v Evropi 2.510.000, povsod drugod samo 400.000. Osebnih avtomobilov je v Evropi 6.300.000, v U. S. A. 25 milijonov 80.000, tovornih pa 2.490.000 in 4.060.000.

Prodaja velekoncernov v U. S. A.

Preteklo leto je bilo v U. S. A. leto precejšnje krize in se to pri prometu velekoncernov dobro pozna. Ostrina pa ni bila povsod enaka; najbolj je bila izražena v avtomobilni in jekleni trgovini, najmanj v industriji cigaret. Zanimivo je, da v nasprotju z avtomobilno industrijo prodaja pnevmatik ni dosti trpela. Podajamo seznam nekaterih važnejših podjetij:

Tvrdka	Prodaja v		Padec v %
	mil. dolarjih	1938	
Swift and Co.	885.8	793.8	10
Commercial Investment Trust	1291.7	696.5	46
Commercial Credit	933.9	524.3	44
Reynolds Tobacco	303.0	282.3	7
Bellehlem Steel	417.5	265.4	36
Liggettand Myers Tobacco	242.4	237.8	2
Du Pont de Nemours	286.0	235.4	18
American Can	187.3	168.8	10
Westinghouse Electric	206.3	158.0	23
Firestone Tire	156.8	141.9	10
Standard Brands	122.5	108.3	12
International Shoe	88.3	80.8	8
Lovillard	76.0	73.9	3
Caterpillar Tractor	63.2	48.2	24
General Tire and Rubber	21.4	20.1	6
Skupaj	5282.1	3835.5	27

Čisti dobiček teh velikih petnajstih družb je bil izkazan leta 1937. z 289.79 milijoni dolarjev, l. 1938. pa s 170.19 milijoni, je padel torej za ca 41%. Letos si obetajo vesled oboroževanja v vseh podjetjih mnogo večjega prometa.

Svetovni pridelek kakaa v letu 1937/38 je s 602.000 tonami najnižji od leta 1935/36 dalje. Leta 1936/37 je znašal 656.000 ton. Padec prihaja zlasti od manjše produkcije ob Zlati obali in v Nigeriji.

Produkcija zlata v Južnoafriški uniji je proračunjena za tekoče leto na 12 milijonov 160 tisoč unč (lani 11.740.000). Letošnja produkcija pomeni nov rekord. Še bolj kot množina produkcije je narasla vrednost produkcije, ker se je zlato v preteklih 12 mesecih znatno podražilo. Skrbi pa povzroča delavsko vprašanje.

Kanadska družba niklja ima v rokah 85% vse svetovne produkcije, praktično torej monopol. Beremo, da pa hoče svoj delokrog še razširiti.

Koliko stane buna?

Buna se imenuje sintetični kavčuk, ki ga proizvajajo zlasti v Nemčiji. V Nemčiji izhaja tednik »Das Neue Tage-Buch«; izdaja ga Leopold Schwarzwild. V eni zadnjih številkk govori o nemški avtarkični produkciji in pravi, da se za produkcijo 1000 kg umetnega kavčuka (bune) porabi nič manj kot 40.000 kilovatnih ur, kar je v denarju 2800 mark v lastni nabavni ceni ali 3600 mark v prodaji na debelo. Svetovna tržna cena za 1000 kg naravnega kavčuka pa znaša okoli 900 mark; torej je pri produkciji bune že samo električni tok tri- do štirikrat dražji kot cena naravnega kavčuka. Vsako leto producira Nemčija 40.000 ton bune, kar je toliko kot 25 odstotkov vse njene kavčukove porabe, ki jo cenijo danes na ca. 150.000 ton. Za to fabrikacijo porabijo 1 milijardo 600.000.000 KW ur; če bi hoteli isto porabo producirati doma, bi porabili 6.5 milijard KW-ur. Po podatkih revije »Wirtschaft und Statistik« je produciralo 122 največjih nemških električnih podjetij v zadnjem letu ca. 26 milijard KW-ur. Sedanja produkcija bune zahteva zase polno kapaciteto osmih velikih elektrarn, vsa produkcija bi pa zahtevala še 30 tovarn in za zgradbo teh tovarn seveda novih surovin itd. Namen vse fabrikacije bune se sploh ne da doseči. Če importiramo manj kavčuka, moramo importirati tem več železa, bakra, mazalnega olja itd. za gradbo in obratovanje tovarn bune in za to potrebnih elektrarn. Poleg tega bi bili potrebni deset- in desetisoči delavcev, ki bi jih morali odvzeti drugim produktivnim podjetjem. V slučaju vojne bi ti delavci ne manjkali samo tem produktivnim podjetjem, temveč tudi armadi in fronti. To je ves rezultat. Omenjena revija zaključuje članek takole: »Prav isto bi bilo doseženo, če bi dobavljali kavčuk iz inozemstva in če bi par desetisočim delavcev rekli, naj vsak dan deset do dvanajst ur pihajo mline mehručke v zrak.« Če ne gre, ne gre, in vse hvaleisanje avtarkije pogosto slednjič ni nič drugega kot prazna pena, pa še prav draga.

Gospodarski stiki med U. S. A. in Južno Ameriko

V Limi, glavnemu mestu južnoameriške republike Peru, se je vršila pred par meseci VIII. panameriška konferenca. Ni okrepila samo »kontinentalne solidarnosti« ameriških držav, temveč

bo pokazala zaključke posvetovanj v prvi vrsti v gospodarski izmenjavi med Zedinjenimi državami Severne Amerike ter republikami na jugu v smislu vedno rastoče medsebojne povezanosti. Gospodarski stiki med omenjenimi državami so že danes zelo ozki, kar nam kaže sledeča tabela, v povprečnosti zadnjih let; k Južni Ameriki prištejemo kot latinsko državo še Mehiko.

Država	Izvoz	Uvoz
	v U. S. A. v %	iz U. S. A. v %
Argentina	10	17
Bolivija	5	30
Brazilija	37	23
Čile	22	30
Columbija	60	41
Ekvador	37	44
Paraguay	15	13
Peru	22	35
Venezuela	16	45
Uruguay	15	15
Mehika	60	52

Glavni izvozni predmeti U. S. A. v te dežele so: avtomobili, letala, druga prometna sredstva; kemični predmeti; stroji in električni aparati; tekstilije. — Glavni izvozni predmeti imenovanih republik v U. S. A. so: surovine za kemično industrijo (soliter, piriti itd.); meso in mesne konzerve; kava in kaka; drugi poljedelski proizvodi.

Zunanja trgovina Zedinjenih držav

Zedinjene države so v preteklem letu omejile uvoz za 36%, dočim je izvoz padel samo za 8%; s tem se je dosegla aktivna trgovska bilanca v znesku 1134 milijonov dolarjev; aktivnost leta 1937. je izkazana z 264 milijoni dol., ona iz leta 1936. pa s 33 milijoni. Izvozni previšek preteklega leta pomeni rekord, če izvezamo posebne razmere za časa svetovne vojne in prvih dveh povojnih let. Do lanskega leta največji aktivni saldo je bil izkazan leta 1928., in sicer s 1037 milijoni dol. Zopetno zboljšanje gospodarske konjunktura, ki se je pojavilo v U. S. A. v preteklem letu, je prišlo do izraza tudi v razvoju zunanje trgovine. Tu podamo pregled posameznih četrtletij v letih 1937. in 1938.

Doba	Uvoz	Izvoz	Saldo
1. četrtletje 1937	825	713	— 112
2. četrtletje 1937	858	824	— 34
3. četrtletje 1937	744	842	+ 98
4. četrtletje 1937	656	968	+ 312
1. četrtletje 1938	507	828	+ 321
2. četrtletje 1938	454	764	+ 310
3. četrtletje 1938	474	705	+ 231
4. četrtletje 1938	526	798	+ 272

Številke za izvoz, uvoz in saldo pomenijo zaokrožene milijone dolarjev.

Hranilne vloge pri hranilnicah v za ca. 1960 mil. mark proti 1450 milijonom v letu 1937. Tu Avstrija in Suedtija še nista všteti.

Glede avtarkičnega stremjenja v Italiji beremo o novih zadevnih ukrepih vlade. Produkcijo dušika hočejo tako dvigniti, da bo moglo poljedelstvo kriti vso svojo potrebo doma; isto nameravajo doseči v industriji mila. Dalje bodo uvedli strogo nadzorstvo pri uvozu barvil.

Zlato se seli iz Evrope. Iz Češkoslovaške so že pred prihodom Nemcev spravili dve tretjini zlatih zalog v inozemstvo. Sledila je Švica, Holandija in Švedska. V ameriških Zedinjenih državah je bilo leta 1935. samo 8'8 milijona dolarjev inozemskih zlatih naložb, leta 1936. že 94'7 milijona, leta 1937. 295 milijonov in na koncu preteklega leta 600 milijonov dolarjev.

Produkcija kitovega olja v morjih okoli južnega tečaja je bila po norveških poročilih v seziji 1938/39 z 2 milij. 650.000 sodčki za 650.000 sodčkov manjša kot v seziji 1937/38, kljub temu da se je v zadnji seziji udeležilo lova na kite 25 lovilnih ladij več kot v letu prej in da so delale tudi tri prekuhovalnice več. Zaloge se pač počasi črpajo in je vsled brezobzirnega lova kljub mednarodnim dogovorom kitov vedno manj.

Delež Nemčije na rumunski zunanji trgovini je postal s priključitvijo sudetskih dežel tako velik, da je znašal lani uvoz iz sedanje velike Nemčije v Rumunijo 55 odstotkov vsega rumunskega uvoza, izvoz pa 40 odstotkov.

Nalivno pero, ki je postalo marsikomu neogibno potrebno, praznuje letos petdesetletnico svojega obstanka.

Zlate rezerve v U. S. A. so znašale že pred nekaj leti, preden je začel Roosevelt s svojo nakupovalno politiko zlata, nad 27 odstotkov vseh znanih svetovnih zlatih zalog. Ta udeležba je narasla sedaj na nič manj kot 58 odstotkov, kar je več kot 15 milijard dolarjev. Če bi šlo tako naprej, bi bile v letu 1946/47 vse svetovne zlate zaloge v U. S. A.

Chade (Compania Hispano-Americana de Electricidad) izkazuje za preteklo leto 29'25 milijona zlatih deset čistega dobička proti 22'71 milij. v letu prej.

Cotonificio Vittorio Oleese, znana milanska predilnica, je oddala svoje zastopstvo za zapadne dele Jugoslavije tvrdki »Tekstimport« v Zagrebu. Predilnica Oleese je ena največjih in naj-

delavnejših na evropskem kontinentu ter ima v obratu okoli 480.000 vreten.

Za bodoči prekop Ren—Main—Donava se zelo zanima tudi Rumunija. Za Rumunijo bo ta prekop res izredno važen in bo omogočil izdatno ojačenje prometa ter boljše izkoriščanje rumunskih zemskih zakladov. Tudi ceste so Rumuniji zelo potrebne; saj ima Rumunija samo eno asfaltirano avtomobilno cesto.

Samopreskrba z živili.

Nemški zavod za konjunktorno raziskovanje je priobčil odstotne stopnje samopreskrbe posameznih držav z živili. Takole jih navaja:

Evropa:

Velika Britanija	25%
Norveška	43%
Švica	47%
Nizozemska	67%
Avstrija	75%
Grčija	80%
Nemčija (stara)	83%
Francija	83%
Švedska	91%
Italija	95%
Španija	99%
Češkoslovaška	100%
Danska	103%
Poljska	105%
Jugoslavija	106%
Bolgarija	109%
Romunija	110%
Ogrska	121%
Rusija	101%

Izven Evrope:

U. S. A.	91%
Chile	93%
Japonska	95%
Brazilija	96%
Kina	100%
Novo Zelandija	173%
Kanada	192%
Avstralija	214%
Argentina	264%

Sicer se nam zdi ta statistika malo čudna in nam ne gre n. pr. v glavo, kako se moreta preživljati Švedska in Unija samo z 91%, Rusija pa da producira samo 1% nad svojo porabo itd. Vseeno pa vidimo, da evropski jugovzhod več producira kot sam porabi, mi na primer pri 100 osebah za 6 oseb več. Anglija, ki producira samo 25% svoje porabe — tudi ta številka se nam ne zdi primerna — mora že zaradi prehrane imeti močno brodogovje in močno letalstvo.

Trgovinska bilanca Italije 1938

Dočim ureditev uvoza v državah, ki same vodijo gospodarstvo, ne dela no-

benih težkoč, je ureditev izvoza — če se ne vrši kolektivno, kot na primer v Rusiji — za udeležena ministrstva zmeraj velika skrb, ker zavisi kljub vsem pripomočkom in kljub vsej vezavi med izvozom in uvozom višina izvoza slednjič vendarle od zasebne iniciative. Leta 1938 je bilo v tem oziru za italijanski izvoz posebno težko; prvič je bilo treba v okviru podvrednotenja lire zvišati znesek skupnega izvoza, drugič je bilo treba priboriti nazaj one prodajne trge, ki jih je Italija izgubila med sankcijami in pozneje, in slednjič je bilo treba pregrupirati prodajne trge, in to ne le iz trgovskopolitičnih in deviznotehniških razlogov.

Podvrednotenje lire v letih 1937 in 1938 proti letu 1934 je znašalo 63 odstotkov, tako da je morala biti izvozna vsota v lirah za toliko višja. Če damo izvozu leta 1934 številko 100, je znašal izvoz Italije — razen v kolonije — v letu 1937 159 in v letu 1938 160. V tem vrednostnem razvoju tiči per saldo znatna korist za skupno gospodarstvo Italije; kajti napram letu 1934 se v Italiji niti mezde niti transportni stroški in tudi ne stroški za življenjske potrebščine niso zvišali za 60 odstotkov. V tem oziru so Italijani s svojo trgovsko bilanco lahko zadovoljni.

Položaj švicarske hotelske industrije se je v preteklem letu zopet zaostрил in je število podjetij, ki so zaprosila za državno podporo, naraslo za 38 na 979. Švicarska hotelska podjetja imajo na razpolago okoli 200.000 postelj.

Norvegija in Španija sta sklenili kompenzacijski dogovor: špansko sadje, runde in vino se bo zamenjavalo za norveško ribje olje, celulozo, rafinadni cink itd.

Japonska hoče pričeti z novo eksportno ofenzivo. V ta namen bo ustanovila v inozemstvu razne trgovske družbe. Tako je ustanovila tako trgovsko družbo v Antwerpenu v Belgiji, odkoder hoče obdelovati tudi Holandijo, Anglijo in Francijo. Pravijo, da ne bodo več prodajali znanih cenениh množstvenih predmetov, temveč samo dobro blago.

Borzo v Madridu bodo najbrž na novo otvorili še pred pričetkom jeseni.

Lesna avtarkija Ogrske se je vsled zopetne zasedbe slovaškega ozemlja močno ojačila; drv in železniških pragov sploh ne bo treba več importirati. L. 1937 je kupila Ogrska 110.000 vagonov lesa za 62 mil. pengő, l. 1938 pa 93.500 vagonov za 50,5 mil. pengő.

Za pospeševanje ribarstva v Grčiji pripravlja vlada razne ukrepe. V Atenah, Pireju in Solunu bodo zgradili

moderne ribiške trge, na vseh za ribištvo važnih krajih bodo napravili nabirališča, od koder bodo ribe razpošiljali, itd.

V raznih državah so se začeli za primer vojske zalagati z najrazličnejšim blagom; tako beremo o Danski, da se bo založila s hmeljem, prejo, svilo, kavčukom, sodo in železom, o Egiptu pa, da se bo založil z žitom, premogom, bencinom, živili in zdravili. Državne egiptške železnice si bodo nabavile izredno velike zaloge premoga.

Belgijska Narodna banka je zvišala obrestno mero od 2,5 na 4 odstotke. To je redek primer tako velikega zvišanja.

Švica se v izvozu malih pisalnih strojev preriva čimdalje bolj v ospredje in je z letnimi 45.000 stroji dosegla sedaj že tretje mesto, za USA in Nemčijo. Povprečna cena za stroj na svetovnem trgu je ca 2000 din.

Svetovni trg lesa.

Mednarodni lesni odbor, kojega sedež je sedaj v Bruslju, prinaša statistiko o izvozu lesa iz glavnih eksportnih držav v letu 1938.

Dežela	Skupni izvoz v m ³
Norveška	235.830
Švedska	3.974.896
Finska	6.983.842
Rusija	5.320.919
Estonska	239.744
Latvija	1.421.204
Litva	309.753
Poljska	2.827.643
Češkoslovaška	1.844.610
Avstrija (Nemčija)	938.975
Jugoslavija	1.479.333
Romunija	1.695.116
Kanada	10.063.924
Zedinjene države	2.895.308

Nekatere dežele nas morajo naravnost osupniti, tako na primer Finska ali mala Latvija. Tudi izvoz Švedske je zelo velik; saj je 60% vse dežele pokrite z lesom. Rusija in Zedinjene države porabijo mnogo lesa doma. Jugoslavija in Romunija sta v toliko različni, v kolikor sta različni tudi po obsegu. Pri Kanadi moramo vedeti, da je skoraj tako velika kakor vsa Evropa; prav severni deli so seveda brez gozda.

V zadnjih izdajah omenjenega odbora je število namenilnih dežel zvišano od 28 na 40.

Kanal Nicaragua.

Iz Amerike poročajo, da bo Roosevelt v kratkem zabilogiral kongres za dovoljenje kredita v znesku 750 milijonov dolarjev, da se vendar enkrat izgradi kanal, ki naj veže Atlantski in

Tih ocean in ki pri tem porabi jezero Nicaragua v Srednji Ameriki ter iz jezera v Karibsko morje (Atlantski ocean) tekočo reko San Juan. Treba je vzeti samo atlant v roko, pa takoj vidimo, kakšne prednosti bi ta kanal nudil. Načrti za njegovo zgradbo so že tako stari kakor so bili načrti za zgradbo Panamskega kanala. Leta 1914 so dobile Zedinjene države od republike Nicaragua zagotovilo, da jim republika odstopi 50 km zemlje ob projektiranem kanalu in bi bil kanal na ta način popolna last Zedinjenih držav. Tudi s Costarico so se pogodili. Do odstopa obljubljene zemlje pa ni prišlo, ker so se med USA in Nicaragu pojavile nenadoma napečnosti, netene od Japonske, kateri bi bila gradba tega kanala še manj všeč kakor ji je bila gradba Panamskega kanala. Toliko, da Nicaragua pogodbe ni odpovedala. Ker so razmere med Nicaragu in USA sedaj zopet normalne, mislijo USA, da je čas za izvršitev projekta prišel.

Glede prednosti, ki bi jih kanal nudil, omenimo najprvo, da bi šel v vsej dolžini po teritoriju Zedinjenih držav; dalje bi imel v čisto tehniškem oziru dosti večjo kapaciteto kot jo ima Panamski kanal, ker bi dovolil gradbo 38 metrov širokih zatvornic, tako da bi mogle voziti po njem tudi največje vojne ladje bodočnosti; tretjič pride v poštev okolnost, da bi se pot od atlantske obale Zedinjenih držav do pacifiške obale skrčila za 1100 km, kar pomeni velik prihranek na času. Kanal bi bil v celoti dolg 276 km, pri čemer bi uporabil veliko jezero; to jezero bi bilo naravni vodni rezervoar za obe gigantski zatvornici, ki jima hočejo dati dolžino po 360 m. Pri Panamskem kanalu se polnijo zatvornice od rek, ki teko ob njem, in se polnitev seveda ne vrši tako hitro kot bi se pri novem kanalu. Še nekaj je treba vpoštevati: bregovi ob Panamskem prekopu se zmeraj sesedajo, ker spodnje plasti polzijo ven, in so zato potrebna velikanska dela, če hočejo, da je kanal vedno uporaben. Pri kanalu Nicaragua bi tega ne bilo.

Zamislimo si slučaj vojne Zedinjenih držav z Japonsko! Kako počasi bi se prerivalo ameriško atlantsko vojno brodovje skozi Panamski kanal, če bi hotelo prispeti pacifiškemu na pomoč, in koliko hitreje bi se to izvršilo s pomočjo novega kanala! Seveda bi se uporabljala oba kanala hkrati. In koliko stroškov za trgovske ladje bi bilo prihranjenih! Ameriško ljudstvo gradbo novega kanala toplo pozdravlja.